

Міністерство освіти і науки України  
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій  
Кафедра германської філології

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА  
на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

**Спеціальність 035 «Філологія»**

**Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад  
включно), перша – англійська»**

*Особливості перекладу безеквівалентної лексики (на матеріалі  
романів серії «Народ повітря» Голлі Блек)*

Допущено до захисту «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20 р.

Зав. каф. германської філології \_\_\_ канд. філол. наук, проф. Баранова С. В.

Виконала:  
студ. групи ПР.м-31  
Чуднівєць Анна Олександрівна

Науковий керівник:  
канд. філол. наук, проф.  
Ємельянова Олена Валеріанівна

Суми 2024

## ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП .....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ .....	7
1.1 Обґрунтування поняття «безеквівалентна лексика» .....	7
1.2 Класифікація безеквівалентної лексики .....	12
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ .....	17
2.1 Специфіка передачі безеквівалентної лексики під час перекладу .....	17
2.2 Тематичні групи та їх застосування для аналізу та перекладу безеквівалентної лексики .....	25
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ СЕРІЇ «НАРОД ПОВІТРЯ» ГОЛЛІ БЛЕК.....	32
3.1 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Жорстокий принц».....	32
3.2 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Лихий король».....	38
3.3 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Королева порожнечі» та збірці оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки».....	45
3.4 Методичні рекомендації навчання перекладу безеквівалентної лексики.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
SUMMARY .....	66

## **ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ**

БЛ – безеквівалентна лексика

## ВСТУП

Переклад безеквівалентної лексики є складною і актуальною проблемою в сучасному перекладознавстві і мовознавстві загалом. Ця тема привертає увагу дослідників та перекладачів через необхідність ефективного та адекватного відтворення мовного змісту та семантики, які можуть бути унікальними для виразів і слів, що не мають прямого еквівалента в цільовій мові. Процес перекладу такої лексики вимагає інноваційних підходів та трансформацій для збереження точності, ефективності та збереження семантичної багатозначності.

Безеквівалентна лексика наявна в будь-якій мові і є важливим її компонентом, оскільки безеквівалентна лексика дозволяє відтворити унікальність певних понять, притаманних лише одній мові, забезпечити експресивність тексту, а їхній переклад сприяє різним культурам взаєморозуміти одна одну.

Вивчення безеквівалентної лексики та її переклад є важливими для забезпечення точності, адекватності, збереження культурних контекстів та професійного розвитку перекладачів, а також для підвищення якості міжкультурної комунікації та літературних перекладів.

**Актуальність** цієї проблеми полягає в тому, що в сучасному світі інтернаціоналізація та глобалізація дедалі більше вимагають перекладу текстів різних типів і сфер діяльності. Зустрічаються випадки, коли поняття, фрази або терміни, які мають унікальність і важливість у вихідному тексті, неможливо або дуже складно відтворити в іншій мові без втрати смислу.

Питанням безеквівалентної лексики та проблем її перекладу в рамках адаптації тексту займалися Р. Зорівчак, В. Молоткова, О. Лазорівська, О. Данилко, М. Кочерган, В. Костомаров, А. Волошина, Н. Миропольська, О. Яблочнікова, І. Тесля, О. Тупиця, М. Лісна, Т. Руденко, І. Гаврилова, Ю. Грон, О. Гаргаєва, Т. Бондар, М. Бейкер та інші.

**Метою роботи** є вивчити поняття «безеквівалентна лексика», дослідити проблеми, пов'язані з її перекладом, проаналізувати романи серії «Народ повітря» на наявність безеквівалентної лексики та її український переклад.

Для досягнення мети були виконані такі **завдання**:

- 1) вивчення існуючої літератури з питання;
- 2) встановлення основного поняття «безеквівалентна лексика», виявлення наявних класифікацій;
- 3) систематизація безеквівалентної лексики проаналізованого роману за класифікацією та за тематичними групами;
- 4) аналіз способів перекладу цієї лексики.

**Об'єктом дослідження** є переклад безеквівалентної лексики, а **предметом** виступає міжкультурна комунікація в контексті перекладу.

**Наукова новизна роботи** може полягати у комплексному аналізі перекладу безеквівалентної лексики на матеріалі конкретних сучасних літературних творів, що дозволить поглибити розуміння процесу перекладу культурно специфічних елементів і розробити нові підходи до їх адекватного відтворення в українському контексті.

**Матеріалом для дослідження** є праці вітчизняних та іноземних лінгвістів на тему безеквівалентної лексики, а також тексти оригіналів досліджуваних романів та їх український переклад.

**Методами дослідження** стали метод звичайного та порівняльного аналізу, опису матеріалу, суцільної вибірки, а також аналізу перекладацького тексту.

**Теоретичне значення роботи** полягає в сприянні розвитку теорії перекладу, зокрема в галузі перекладу безеквівалентної лексики. Окрім цього, дослідження культурних аспектів, що впливають на переклад, також допоможе глибше зрозуміти процеси міжкультурної комунікації.

**Практичне значення роботи** визначається можливістю її використання

для розробки глосаріїв, словників та інших інструментів, що допоможуть перекладачам у роботі з безеквівалентною лексикою, а також при підготовці студентів-перекладачів.

**Наукова апробація** результатів дослідження здійснена на II Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці» (15-16 жовтня 2024) із публікацією тез доповідей на тему «Innovative technology of non-equivalent lexicon translation into Ukrainian: a polyparadigmatic dimension». За темою дослідження прийнято до друку фахову статтю на тему «PECULIARITIES OF NON-EQUIVALENT VOCABULARY TRANSLATION (BASED ON “THE FOLK OF THE AIR” SERIES BY HOLLY BLACK)» до журналу «Філологічний часопис», №2, 2024.

**Структура кваліфікаційної роботи.** Дослідження, обсягом 71 сторінка друкованого тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 позицій) та резюме.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА»

### 1.1 Обґрунтування поняття «безеквівалентна лексика»

Мова і культура є нерозривно пов'язаними. Вона відображає і розширює культурні характеристики етносу, і її розвиток нерозривно пов'язаний з розвитком культури та ідентичності. Етнічні групи можуть впливати на розвиток мови шляхом внесення нових слів, виразів і семантичних змін, які відображають їхні потреби та реалії. У своїх працях лінгвіст В. фон Гумбольдт, на думку якого мова відображає особливості культурного та природного середовища, де розвивається етнос, поєднує ці два поняття [20, с. 54-55].

Навіть споріднені мови можуть мати суттєві відмінності в лексичних значеннях і використанні слів, особливо коли розглядаються реалії, що є унікальними для певної культури або регіону [6, с. 55]. З іншого боку, навіть країни, де люди розмовляють однією мовою, як-от англійської в Новій Зеландії та Канаді чи іспанською в Мексиці та Аргентині, мають тенденцію до розвитку культур, що не є тотожними [33, с.25]. Ось чому дослідження навіть британської та американської англійської мов у цьому контексті є доцільними.

Слова – це не тільки граматична форма, те, як ми їх вимовляємо чи пишемо. Слова мають за собою певну реальність [31, с.409]. І саме еквівалентність – це повне збереження цієї змістовної, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації. Тобто еквівалент – це той, який повністю замінює щось у якому-небудь відношенні, дорівнює цьому [41].

Безеквівалентна лексика є невід'ємною частиною будь-якої мови, адже кожна мова формується під впливом унікальних історичних, культурних, соціальних та географічних умов. Через це мови розвивають слова та поняття, які можуть не мати прямих відповідників в інших мовах. Наприклад, такі українські слова, як *рушник* чи *гопак*, не мають еквівалентів у багатьох інших мовах, оскільки вони тісно пов'язані з національною культурою.

Поняття безеквівалентної лексики почали вивчати у ХХ столітті у зв'язку з розвитком перекладознавства, яке виникло як самостійна наукова дисципліна. Перші спроби класифікації безеквівалентної лексики також датуються серединою ХХ століття, коли дослідники почали систематизувати перекладацькі методи та аналізувати труднощі, що виникають під час перекладу специфічних культурно зумовлених елементів [38].

На даному етапі розвитку суспільства саме процес глобалізації суттєво впливає на появу та розвиток БЛ, оскільки він сприяє взаємодії різних культур і мов, що, своєю чергою, відкриває доступ до унікальних понять, явищ та реалій, характерних для окремих національних культур. У процесі глобалізації такі поняття часто переходять із мови до мови, але не завжди знаходять прямі відповідники в інших мовах, залишаючись безеквівалентними. Наприклад, традиційні страви, культурні явища чи специфічні соціальні інститути можуть бути запозичені разом із назвами (як-от японське *суші*), збагачуючи словниковий запас мови, але водночас створюючи складнощі для перекладачів. З іншого боку, глобалізація також сприяє адаптації та спрощенню БЛ через описовий переклад, калькування або створення нових термінів, що полегшує міжкультурну комунікацію. І саме таким чином глобалізація водночас зберігає унікальність БЛ різних мов та викликає зміни у способах її передачі іншими мовами.

У лінгвістиці та перекладознавстві поняття безеквівалентна лексика і його класифікація є предметом досліджень та обговорень, і не завжди досягається повне



узгодження серед мовознавців. Різні дослідники можуть місцями використовувати різні терміни та підходи для опису цього поняття.

Р. Зорівчак, розглядаючи поняття безеквівалентна лексика, порівнює його з реаліями, оскільки обидва лінгвістичні явища уміщують «традиційно закріплений комплекс етнокультурної інформації», яка є незрозумілою для мовців іншої культури [12, с. 58]. Проте науковиця зазначає, що відмінності між двома поняттями є: поняття безеквівалентна лексика значно ширше, оскільки поняття реалія стосується лише випадків лексикопредметної безеквівалентності. Можемо зрозуміти, що реалії – частина безеквівалентної лексики, до якої ще входять деяка частина прислів'їв і приказок, окремі лексеми насичені непорівняно специфічною семантикою [12, с. 65].

Окрім реалій існують ще такі поняття як екзотизм та етнографізму, які потрібно розрізняти з безеквівалентною лексикою. Етнографізм, зазвичай, не належить до запозиченої лексики. Етнографізми використовуються для опису та класифікації аспектів культури, звичаїв, традицій або історії певного етносу. Етнографізми можуть бути безеквівалентними, оскільки їхнє значення та сфера застосування можуть відрізнитися в різних культурах і мовах [14, с. 122]. З іншого боку, екзотизми схожі з варваризми за своїми функціями. Екзотизми використовуються для опису екзотичних або незвичайних речей, явищ, місць або культур, можуть бути частиною безеквівалентної лексики, але не обов'язково [14, с. 122]. Екзотизм надає тексту колорит і використовується для створення певної атмосфери або образу [18, с. 73]. Варваризми ж за М. Кочерганом – це «іншомовні слова або вирази, які повністю не засвоєні мовою, а відображають особливості семантики іншої мови» [14, с. 122].

М. Кочерган також здійснює порівняння таких понять як «БЛ» та «лакуна», доводячи те, що ці поняття мають спільні риси. Науковець вважає, що під час здійснення наукових досліджень ці поняття вживаються рівнозначно, що доводить

їхню синонімічність, а також одночасно означають терміни, які не існують у певній мові [15, с. 42 – 45; 16, с. 171 – 172]. Так, наприклад, О. Швачко прирівнює поняття «безеквівалентна лексика» до поняття «лакуни». Науковиця вважає, що лакунарність має місце в усіх «сферах семіотичної діяльності людини». Наявність тезауруса та досвіду перекладача дає можливість делакунізувати іноземний текст [23, с.7].

Український науковець О. Чередниченко дає наступне визначення поняттю «безеквівалентна лексика»: «це лексичні одиниці, які не мають точних відповідників в іншій культурі» [22, с. 184].

Проблеми визначення поняття безеквівалентна лексика полягають у тому, що це поняття не має чіткого і універсального визначення, і воно може розглядатися з різних поглядів в залежності від контексту та підходу дослідника. Серед проблем, пов'язаних з визначенням безеквівалентної лексики можна виокремити наступні [37]:

– суб'єктивність визначення (визначення безеквівалентної лексики може бути суб'єктивним і залежати від індивідуальної оцінки перекладача чи дослідника);

– залежність від контексту (термін, який може бути безеквівалентним у художньому тексті, може мати еквівалент в науковому контексті);

– мовно-культурні різниці (те, що є безеквівалентним в одній мові, може мати відповідник в іншій, але воно все одно може виражати різні смисли чи відтінки);

– динаміка мови (із розвитком мови та культури нові слова та вирази можуть з'являтися, що робить поняття безеквівалентної лексики більш динамічним та змінюваним);

– множинність підходів (різні лінгвісти та перекладачі можуть підходити до визначення безеквівалентної лексики різними способами).

Ураховуючи ці проблеми, важливо підкреслити, що поняття безеквівалентної лексики є комплексним і багатограним, і визначення може змінюватися залежно від конкретного дослідження чи завдання перекладача. Важливо розуміти ці проблеми, щоб ефективно досліджувати та вирішувати питання перекладу безеквівалентної лексики.

Загалом А. Волошина вважає причиною появи безеквівалентної лексики функціонування певного лінгвокультурного суспільства, а також екстралінгвальні фактори. Науковиця зазначає, що всі національно-етнічні групи у рамках свого функціонування на теренах певної держави переплітається з навколишнім середовищем та вкладають своєрідні риси й значення [6, с. 57].

Безеквівалентні лексичні одиниці, або слова та вирази, для яких важко або неможливо знайти точний еквівалент в іншій мові, можуть існувати в усіх мовах. Проте кількість та характер безеквівалентної лексики може відрізнятися від мови до мови. На думку М. Кочергана безеквівалентна лексика становить не більше 6-7% загальної кількості активно вживаних слів [16, с. 171-172].

Причини існування безеквівалентної лексики включають в себе культурні, історичні та соціальні різниці між мовами, які призводять до відмінностей у концепціях, звичаях та підходах до вираження думок. Також, деякі мови мають специфічні терміни або концепти, які є унікальними для цих мов і не мають точного еквіваленту в інших мовах.

Вітчизняні науковці виділяють наступні причини виникнення БЛ [3, с. 68-69]:

1. Речова безеквівалентність – слово на позначення предмета чи явища, притаманного певній етнічній групі, відсутнє в мові, на яку перекладаємо.

2. Стилiстична безеквiвалентнiсть – трапляється, коли наявна вiдмiннiсть лексико-семантичних ознак.

3. Лексико-семантична безеквiвалентнiсть – слово на позначення рiвнозначного поняття вiдсутнє в мовi, на яку перекладаємо.

Безеквiвалентна лексика може включати такі речі, як нацiональнi традицiї, мiфологiчнi аспекти, мовленнєвi обряди, термiни з технiчних чи спецiалiзованих галузей, табу та евфемiзми, а також термiни, пов'язанi з унiкальними культурними або географiчними особливостями [19, с. 61].

Оскiльки мови розвиваються та адаптуються впродовж часу, iнодi новi безеквiвалентнi лексичнi одиницi можуть з'являтися у зв'язку зi змiною у суспiльствi, технологiчному прогресi або глобалiзацiї.

## **1.2 Класифiкацiя безеквiвалентної лексики**

Класифiкацiя безеквiвалентної лексики – це процес систематизацiї лексичних одиниць, якi не мають прямих вiдповiдникiв в iнших мовах, за певними критерiями, що дозволяє краще зрозумiти їхню природу, функцiї та особливостi перекладу. Мета такої класифiкацiї полягає у впорядкуваннi досліджуваного матерiалу, визначеннi його основних характеристик i допомозi перекладачам у пошуку адекватних способiв передачi цих лексем в iншiй мовнiй системi.

Рiзноманiтнiсть класифiкацiй безеквiвалентної лексики пояснюється багатограннiстю самої проблеми. Науковцi враховують рiзнi аспекти лексичних одиниць: тематичнi, функцiональнi або за поширенням. Кожна класифiкацiя намагається вiдобразити певний аспект явища, що робить їх численними та нерiдко складними для iнтеграцiї в єдину систему.

Труднощi дотримання єдиної класифiкацiї безеквiвалентної лексики пов'язанi з тим, що мови та культури постiйно змiнюються, взаємодiють i

розвиваються. Нові слова виникають у результаті глобалізації, наукового прогресу, культурного обміну, а також через зміну соціальних реалій. Крім того, сприйняття окремих лексичних одиниць може відрізнятися залежно від підходів і мети дослідження, що створює додаткову варіативність у класифікації.

Безеквівалентна лексика охоплює широкий спектр слів та виразів, які не мають прямого відповідника в інших мовах. Це можуть бути терміни, пов'язані з культурними особливостями, унікальні предмети побуту, соціальні інститути, природні явища та інше. І саме така різноманітність ускладнює створення єдиної універсальної класифікації.

На нашу думку, класифікація БЛ є важливим етапом у перекладознавстві, оскільки вона допомагає:

1. Систематизувати лексичний матеріал для того, щоб чіткіше зрозуміти природу і специфіку безеквівалентної лексики.

2. Виявити джерела труднощів у перекладі, оскільки аналіз різних типів лексичних одиниць допомагає визначити, чому ті чи інші слова складно перекладати.

3. Розробити ефективні стратегії перекладу у зв'язку з тим, що класифікація дозволяє вибрати найбільш підходящий спосіб передачі конкретного типу лексики в іншій мові.

Відомий український мовознавець М. Кочерган поділяє БЛ на три основні групи: [16, с. 327-330].

- 1) культурологічні лакуни – культурні реалії певної нації (укр. *Вареники*);
- 2) відсутні в мові, на яку перекладаємо, слів на позначення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом;
- 3) відсутність слів через мовні причини.

У межах другої групи науковець також виділяє дві підгрупи, а саме безеквівалентні слова, які пояснюються різним членуванням мовами

навколишнього світу, та безеквівалентні слова, поява яких зумовлена тим, що певний етнос на противагу іншому не звернув увагу на якісь явища чи процеси, оскільки це для нього не було важливо.

За результатами різних лінгвістичних досліджень виділяють також наступні види реалій [13, с.142-143]:

- побутові реалії – стосуються житла та особливостей побудови, інструментів, одягу, харчів, види занять та професій, грошових знаків та мір;

- етнографічні та міфологічні реалії – стосуються етнічних та соціальних груп, регіональних звертань, народних свят і танців, назв богів, міфологічних та казкових персонажів, позначень легендарних місць;

- реалії світу природи – стосуються назв тварин, назв рослин, назв ландшафту;

- реалії державно-адміністративного укладу та суспільного життя – стосуються адміністративних одиниць та державних інститутів, суспільних організацій та партій, промислових та аграрних підприємств і торгових закладів, основних військових та поліцейських підрозділів, громадських професій та посад;

- ономастичні реалії – антропоніми загальні та індивідуальні, що стосуються видатних діячів цієї країни, топоніми звичайні та меморативні, імена літературних героїв, назви кампаній, аеропортів, палаців;

- асоціативні реалії – стосуються рослинних символів, анімалістичних символів, кольорових символів, загальнокультурних фольклорно-літературних та історичних алюзій та мовних алюзій.

Існує також класифікація, розроблена науковцем О. Івановим, бере за основу семіотичне значення та має наступний вигляд [8, с. 54]:

- референційно-безеквівалентна – слова та вирази, які позначають об'єкти, явища, концепти або реалії, відсутні в іншій культурі або мові, і через це

не мають прямих відповідників. Це можуть бути терміни, пов'язані з культурними, історичними, соціальними або природними особливостями певного народу чи регіону;

- прагматично-безеквівалентна лексика відноситься до слів і виразів, які мають специфічні культурні, соціальні або ситуаційні значення і використання, і через це важко або неможливо знайти відповідники в іншій мові. Вона охоплює ті елементи мови, які не просто позначають певні реалії, а мають додаткове прагматичне значення або особливі функції у спілкуванні (сленг, скорочення і тд.);

- альтернативно безеквівалентна лексика – слова або вирази, які мають певну семантичну схожість в інших мовах, але через культурні, соціальні або інші особливості не можуть бути повністю ідентичними за значенням або використанням (власні назви, фразеологізми і тд.).

Л. Верба ділить безеквівалентні одиниці на [5, с. 58]:

- абсолютні лакуни (виникають, коли в мові повністю відсутнє поняття через відсутність відповідного явища в культурі чи суспільстві, і його неможливо передати навіть описово: *thanksgiving, crumpet*).

- відносні лакуни (виникають, коли в мові немає окремого слова для позначення поняття, але це поняття можна описати або передати іншим способом (через словосполучення чи фрази): *sibling* – *брат чи сестра*; *commute* – *їхати на роботу/з роботи громадським транспортом*).

За тематичною класифікацією виділяють [6, с. 56-64]:

- географічні (*stern, loch* (шотландське слово для позначення озера));
- етнографічні (*козак, afternoon tea*);
- суспільно-політичні (*гетьман, filibuster* (процедура ускладнення прийняття закону в парламенті)).

За поширенням розрізняють:

- національні (*вишиванка, Thanksgiving*);
- інтернаціональні (*гривня, pound sterling*);
- локальні (*трембіта, barm cake* (плоский хліб з Манчестера)).

Таким чином, класифікування БЛ несе в собі наукову користь, а саме допомагає структурувати матеріал для детального вивчення, що сприяє лінгвістичному аналізу мовних явищ. А також практичну користь. Класифікації БЛ орієнтують перекладачів у виборі методів перекладу, дозволяє врахувати культурні та функціональні особливості тексту. Саме тому класифікація БЛ є важливим інструментом у дослідженні мов і культур, сприяючи їхньому взаєморозумінню та адекватному відтворенню у перекладацькій діяльності.

У подальшому дослідженні БЛ у романах Голлі Блек серії «Народ повітря» ми будемо спиратися саме на класифікацію М. Кочергана, зазначену вище.



## РОЗДІЛ 2

### ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

#### 2.1 Специфіка передачі безеквівалентної лексики під час перекладу

Переклад безеквівалентної лексики є однією з найскладніших задач в мовному перекладі. Оскільки безеквівалентна лексика – це слова, фрази або концепти, які не мають прямого еквівалента в іншій мові, то такі випадки можуть виникати через культурні, історичні або семантичні різниці між мовами. Зрозуміння та вивчення проблеми перекладу безеквівалентної лексики є важливим кроком у поліпшенні якості перекладу та сприяє ефективному спілкуванню між різними культурами та мовами в умовах глобалізації. Причини, через які виникають проблеми перекладу безеквівалентних одиниць [20; 37; 38]:

- культурні відмінності та культурний контекст (слова або концепти, які є важливими або зрозумілими в одній культурі, можуть бути незрозумілими або недоцільними в іншій: наприклад, слово *cricket* з'явилося в Англії на позначення місцевого виду спорту, українською це слово можна передати транскодуванням – *крикет* [16, р. 321];

- метафори та ідіоми (багато мов мають унікальні метафори та ідіоми, які можуть бути важко перекласти без втрати смислу);

- термінологія та фахова лексика (у спеціалізованих галузях, таких як наука або техніка, можуть існувати терміни, які не мають еквіваленту в інших мовах);

- полісемія та синоніми (слова, які мають багато значень або синоніми, можуть бути джерелом плутанини при перекладі);

- структура речення та мови загалом (різні мови мають різні структури речень, словосполучень і граматичні особливості: наприклад, англійське

словосполучення економічного дискурсу *business model patenting* – патентування бізнес моделі [29, р. 135];

– відсутність прямих еквівалентів (багато слів і виразів в англійській та німецькій мовах можуть бути унікальними та не мати прямих аналогів українською);

– семантичні різниці або лінгвістична економія (певні слова можуть носити інші смисли, або ж семантичний спектр може бути розширений в одній мові порівняно з іншою: наприклад, українське слово *воля* підходить для перекладу обох англійських слів *freedom* та *willpower*);

– експресивність та стиль (деякі вирази можуть бути виразними чи стилістично насиченими в тексті або загалом характерними для певних мов, тому важливо зберегти цю експресивність при перекладі).

В. Бялик і Н. Задорожна окреслюють основні причини виникнення безеквівалентної лексики, називаючи наступні елементи [4, с.38]:

- історичні та культурні відмінності;
- відсутність ідентичної концепції в досвіді носіїв мови перекладу;
- відмінності в структурі мови.

Інші науковці розглядають проблеми перекладу БЛ із семіотичного погляду. Так, проблеми виникають через неабсолютну універсальність мови на концептуальному рівні, оскільки еквівалентність залежить від співвідношення між означувачами (формами) і означуваними (концептами). Нееквівалентність виникає, коли поняття у вихідному тексті не мають прямих аналогів у цільовому тексті, що вимагає стратегій для наближення значення за допомогою споріднених понять, одночасно розглядаючи притаманні системні відмінності між мовами [30, с.389].

Особливо важливим є також розуміти контекст і мету перекладу, щоб забезпечити максимально точне і зрозуміле передавання інформації. Культурна специфіка також відіграє важливу роль під час перекладу БЛ. У процесі перекладу перекладач має змогу накладати культурний контекст, що дозволяє звертати увагу в тексті оригіналу на моменти, де має місце найглибша розбіжність, яку потрібно прибрати під час перекладу [1, с.12].

М. Бейкер зазначає, що маючи справу з будь-яким видом безеквівалентності, важливо перш за все оцінити його значення та наслідки в даному контексті. Науковиця виокремлює такі випадки появи безеквівалентних одиниць при перекладі [28, с.34-35]:

- культурно-специфічні концепції (*airing cupboard*);
- концепція мови оригіналу не лексикалізована в цільовій мові (*landslide* як *overwhelming majority*);
- слово вихідної мови семантично складне (*bromance*);
- вихідна та цільова мови мають різні відтінки значення (Індонезійська розрізняє вихід під дощ, не знаючи, що йде дощ (*kehujanan*), і вихід під дощ, знаючи, що йде дощ (*hujan-hujan*), що викликає труднощі при перекладі на інші мови);
- у цільовій мові відсутній вищий зв'язок (*superordinate*) (*facilities* складно передати одним словом українською);
- у цільовій мові відсутній конкретний термін (*hyponym*) (*article* має багато гіпонімів: *feature, survey, report, critique, commentary, review*);
- відмінності у фізичній або міжособистісній перспективі (*come/go, take/bring, arrive/depart*);

– відмінності в експресивному значенні (*batter (as in child/wife battering)* при перекладі на японську замінюється нейтральним *tataku* з додаванням еквівалентної обставини);

– відмінності у формі (*employer/employee, trainer/trainee, and payer/payee*);

– відмінності в частоті та меті використання конкретних форм (закінчення *-ing*);

– уживання запозичених слів у вихідному тексті (*sensible* (англ.) з *sensibel* (нім.), яке означає *sensitive*).

Вибір відповідного еквівалента в даному контексті залежить від великої кількості факторів. Деякі з цих факторів можуть бути виключно лінгвістичними або екстралінгвістичними. Практично неможливо запропонувати абсолютні вказівки щодо роботи з різними типами безеквівалентності, які існують при перекладі з однієї мови на іншу. Вибір відповідного еквівалента завжди залежатиме не лише від мовної системи або систем, з якими працює перекладач, а й від того, як автор вихідного тексту та автор цільового тексту, тобто перекладач, обирають маніпулювати лінгвістичними системами, про які йдеться. При перекладі українською мовою безеквівалентність може передаватися за допомогою фольклору, хоча, якщо брати до уваги фольклорний бік української мови, то його частіше вживають в усній, а не в письмовій формі [34, с.16].

Досліджуючи можливі шляхи перекладу безеквівалентної лексики науковиця М. Бейкер звертається до таких стратегій [28, с.243]:

– переклад із використанням загальнішого слова (*superordinate*);

– переклад з використанням нейтрального/менш експресивного слова;

– культурна заміна;

– переклад з використанням запозиченого слова або запозиченого слова, що супроводжується поясненням;

- перифразування з використанням спорідненого слова;
- перифразування використання незв'язаних слів, пропусків та ілюстрацій.

Українська вчена Л. Савицька вважає, що безеквівалентні однослівні терміни можна перекладати за допомогою одного з цих прийомів перекладу [21, с. 254]:

- добір українського терміна чи загальноживаного слова (рідше словосполучення) зі схожим значенням;
- транскрибування, транслітерування;
- описовий (пояснювальний) переклад.

До безеквівалентної лексики можна віднести й неологізми [25, с.250]: *switchel* – напій з патоки і води; *tammany* – система підкупів у політичному житті США; *newshound* – репортер.

Аналізуючи безеквівалентну лексику англійської та української мови, можна також зустріти слова та вирази, які мають неповну відповідність: англійські «hand» та «arm» українською перекладуться однаково – «рука» [25, с.251]. Перекладач повинен передати не лише предметне значення лексичної одиниці, а й конотації, які й відображають національну та історичну специфіку лінгвокультури [2, с.21]. В. Яблочнікова також виокремлює так звану фальшиву безеквівалентність, тобто вдавану відсутність еквівалентів в мові перекладу [25, с. 251]:

- *to turn over a new leaf* – розпочати нове життя;
- *to talk turkey* – говорити відверто (амер.);
- *monkey-business* – безглузда праця.

Вибір шляху перекладу безеквівалентної лексики визначається кількома передумовами, які включають в себе такі фактори, ураховуючи які, перекладач може обрати найкращий метод перекладу для безеквівалентної лексики в конкретному контексті [25, с.251]:

– специфіка тексту (перед вибором методу перекладу слід ретельно вивчити текст та з'ясувати, наскільки важлива є безеквівалентна лексика для загального змісту тексту;

– цільова аудиторія;

– контекст і мета тексту;

– природа безеквівалентної лексики (важливо визначити, чому саме виникла безеквівалентність лексики);

– специфіка цільової мови (деякі мови можуть бути більш гнучкими щодо перекладу безеквівалентної лексики, тоді як інші можуть вимагати трансформацій).

Ю. Грон зазначає, що важлива не тільки специфіка цільової мови, а й вихідної. Вибір способу перекладу залежить від граматичних та словотвірних особливостей вихідної мови, а також її культури [9, с.60].

Серед можливих перекладацьких трансформацій безеквівалентної лексики з англійської на українську для відтворення семантичного значення та контексту мову можна виокремити наступні [11]:

– Вибір варіантного відповідника – вибір одного із можливих варіантів перекладу слова (терміну). Варіантний відповідник передає, як правило, якість одне значення слова вихідної мови, тобто кожний варіантний відповідник є перекладним еквівалентом якогось одного лексико-семантичного варіанта багатозначного слова. Наприклад, англійське слово *sense* має декілька лексико-семантичних значень [44]:

- meaning conveyed or intended;
- the faculty of perceiving by means of sense organs;
- conscious awareness or rationality;
- particular sensation or kind or quality of sensation;

- consensus
- capacity for effective application of the powers of the mind as a basis for action or response;
- one of two opposite directions especially of motion (as of a point, line, or surface).

– Контекстуальна заміна – це метод перекладу, який передбачає вибір слова або фрази, що краще відповідає змісту і стилю тексту оригіналу, з урахуванням культурних, мовних і ситуаційних особливостей цільової мови. Замість дослівного відтворення перекладач шукає вираз, який передає ті самі ідеї або емоції. Наприклад: англ. *He kicked the bucket* – укр. *Він віддав Богу душу* (замість дослівного «він копнув відро»).

– Описовий переклад – використовується для передачі значення термінів, реалій або культурних явищ, які не мають точного еквівалента в цільовій мові. Замість одного слова або виразу застосовується докладний опис. Наприклад, англ. *Thanksgiving* – укр. *День подяки в США, що відзначається восени як національне свято з сімейними традиціями*.

– Транскодування – техніка перекладу, що полягає у відтворенні звукової або графічної форми іншомовного слова за допомогою засобів цільової мови. Наприклад, англ. *Harry Potter* – укр. *Гаррі Поттер*. Існують різні види транскодування:

- транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови);
- транслітерування (слово вихідної мови передається по літерах);
- змішане транскодування (використання транскрибування з елементами транслітерації і навпаки);

- адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові децю адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу).

– Додавання слів (декомпресія) – уведення в текст додаткових слів для пояснення або уточнення інформації, яка могла б бути незрозумілою без контексту. Наприклад, англ. *FOMO* – укр. *Страх пропустити важливі події або можливості*.

– Вилучення слів (компресія) – це процес опускання слів або фраз, які не несуть істотного смислового навантаження в контексті перекладу, з метою покращення зрозумілості тексту для цільової аудиторії. Наприклад: англ. *He said in a loud voice* – укр. *Він голосно сказав*.

– Калькування – це перекладацька трансформація, при якій мовні одиниці відтворюються шляхом буквального перекладу складових частин іншомовного слова або фрази. Кальки можуть бути лексичними (відтворення одного слова) або фразеологічними (переклад стійких виразів). Наприклад, англ. *brainstorm* – укр. *мозковий штурм* або в реченні англ. *time is money* – укр. *час — це гроші*.

– Транспозиція – це зміна граматичної структури речення, що може включати перестановку слів, зміну частин мови або переформулювання, щоб краще передати сенс оригіналу. Наприклад, англ. *stone hedge* – укр. *кам'яна огорожа*.

– Узагальнення – полягає в перекладі вузького поняття більш загальним терміном, який охоплює його значення. Застосовується, коли точний відповідник в цільовій мові відсутній або недоречний. Наприклад, англ. *mansion* – укр. *будинок*.

– Конкретизація – полягає у виборі більш специфічного терміна в цільовій мові для передачі значення загального поняття. Використовується для уточнення змісту. Наприклад, англ. *vehicle* – укр. *автомобіль*.



–Модуляція – використання смислового розвитку характеризується заміною словникової відповідності на контекстну, що логічно пов'язані з ним у процесі перекладу. Наприклад, англ. *disease-culture units* – укр. *смертоносні бактерії* [32, с.89].

Е. Ші у цьому контексті запроваджує таке поняття як «accommodation», що є ще одним видом перекладу, вільним, а не буквальним. Особливу увагу потрібно звернути саме на «cultural accommodation», яку, на думку науковця, важливо брати до уваги як в усному, так і в письмовому перекладі, коли необхідно вжити заходів, щоб комунікація могла проходити добре, аби жодна зі сторін – представників різних культур – не відчувала себе ображеною та роздратованою [26].

Вибір методу перекладу безеквівалентної лексики визначається кількома передумовами, включаючи специфіку тексту, цільову аудиторію, контекст і мету тексту, мовну компетенцію перекладача, природу безеквівалентної лексики, специфіку цільової мови та збереження семантичного навантаження. Саме застосування різних перекладацьких трансформацій, згаданих вище, може бути ефективним способом вирішення цих проблем.

Важливим при перекладі безеквівалентної лексики також є ретельний аналіз та розуміння мовного, культурного і контекстуального контексту для досягнення точного та адекватного перекладу. Перекладач застосовує різні перекладацькі трансформації, аби переклад максимально зберіг інформацію, надану в тексті оригіналу [17, с.301].

## **2.2 Тематичні групи та їх застосування для аналізу та перекладу безеквівалентної лексики**

Тематичні групи лексики – це сукупності слів, які об'єднані за спільною темою чи сферою використання. Ці групи ґрунтуються на змістовій спорідненості

слів, що позначають явища, предмети, дії або поняття однієї семантичної категорії. Під час досліджень на різну лінгвістичну тематику науковці часто звертаються до такого розподілу досліджуваної лексики. У цьому вбачаємо різні причини, як-от:

- для систематизації матеріалу, оскільки розподіл за групами полегшує вивчення, опис та аналіз лексики, у зв'язку з тим, що слова в межах однієї групи мають схожі характеристики;

- для вивчення мовної специфіки, оскільки тематичні групи допомагають виявляти національно-культурні особливості мови, що особливо важливо при вивченні безеквівалентної лексики (група економічних термінів: *microwork* – мікрозавдання [29, с.134]);

- для вдосконалення можливого перекладу, оскільки знання тематичних груп дозволяє перекладачам, які матимуть працювати над тим чи іншим текстом із БЛ, знайти найвідповідніший спосіб передання лексичних одиниць, враховуючи їх функцію в тексті;

- для розвитку мовної освіти, оскільки в навчанні іноземної мови тематичні групи сприяють кращому засвоєнню слів, адже логічно пов'язані поняття легше запам'ятовуються.

Безеквівалентна лексика включає слова та вирази, які не мають прямого відповідника в іншій мові через культурні, соціальні, історичні чи географічні особливості. У зв'язку з цим поділити БЛ на різні тематичні групи є можливим. Тематичні групи БЛ можуть бути такими [38]:

- реалії побуту та культури (назви традиційних предметів, їжі, одягу: *галушки, кімоно*);

- географічні поняття (назви природних об'єктів, кліматичних явищ, місцевостей: *полонина, сафарі*);

- соціальні інститути та звичаї (назви свят, суспільних структур, традицій: *гетьман, ханамі*);
- міфологічні й релігійні поняття (назви божеств, міфічних істот, ритуалів: *русалка, каба*);
- назви професій і посад (*сомельє, шериф*);
- правова та військова лексика (*сенат, Січові стрільці*);
- історичні реалії (*кріпак, кайзер*);
- поняття мистецтва (назви культурних, фольклорних, архітектурних, живописних тощо БЛ: *мазанка, троль*);
- ономастичні поняття (антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, які потребують коментарів), топоніми, імена літературних героїв інших творів).

Аналізуючи тексти художньої літератури можна познайомитися з різноманітними жанрами. Так, як БЛ так і її тематичні групи фентезійного жанру буде відрізнятися від БЛ та тематичних груп інших жанрів літератури.

Різниця, перш за все, полягає в побудові самого магічного світу в жанрі фентезі, у зв'язку з чим використовується значно більше БЛ на позначення вигаданих понять, які не мають відповідників у реальному світі, на відміну від реалістичних романів чи детективів, сюжет яких зазвичай спирається на відомі загальному читачу поняття. Те ж саме відбувається і з творами наукової фантастики, оскільки в таких творах, на відміну від фентезі, автори більше працюють з науково-технічними термінами, які мають відповідники в мовах перекладу. Навіть якщо твори інших жанрів і налічують певну кількість БЛ, її зазвичай легше перекласти, знайшовши еквівалент чи аналог у мові перекладу. БЛ із жанру фентезі потребує перекладацької адаптації, наприклад, через описовий переклад, транскодування або калькування.

Перекладачу важливо працювати з тематичними групами БЛ під час перекладу, оскільки такі групи БЛ у фентезі вимагають:

- креативного підходу до перекладу;
- урахування стилістики й атмосфери тексту;
- збереження культури вигаданого світу.

Це дозволяє передати автентичність тексту і занурити читача у фантастичний світ, а також зберегти ідею, яку націлювався втілити автор.

У романах Голлі Блек серії «Народ повітря» зустрічаються різноманітні види БЛ, які можна згрупувати в декілька тематичних груп. У ході аналізу БЛ романів була розподілена на такі тематичні групи:

#### 1. Найменування персонажів:

- (1) Jude – *Джуд* (Holly Black. Cruel Prince),
- (2) Teryn – *Терін* (Holly Black. Cruel Prince),
- (3) Madoc – *Мадок* (Holly Black. Cruel Prince),
- (4) Oriana – *Оріана* (Holly Black. Cruel Prince),
- (5) Elowyn – *Еловін* (Holly Black. Cruel Prince),
- (6) Cardan – *Кардан* (Holly Black. Cruel Prince),
- (7) Valerian – *Валеріан* (Holly Black. Cruel Prince),
- (8) Grimsen – *Грімсен* (Holly Black. Cruel Prince),
- (9) Mikkel – *Міккел* (Holly Black. Wicked King),
- (10) Varphen – *Бафен* (Holly Black. Wicked King),
- (11) Lady Asha – *леді Аша* (Holly Black. Wicked King),
- (12) Caelia – *Келія* (Holly Black. Wicked King).
- (13) Ladhar – *Ладгара* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (14) Grima Mog – *Гріма Мор* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (15) Lady Nore – *леді Нор* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (16) Nera and Neve – *Нера та Нів* (Holly Black. Queen of Nothing),

- (17) Silja – *Сілья* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (18) Lord Jarel – *лорд Джарел* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (19) Sophie – *Софі* (Holly Black. Queen of Nothing),
- (20) Aslog – *Аслог* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),
- (21) Girda – *Гіруд* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories).

2. Назви рас та магічних істот:

- (22) hob-faced – *сова з личком гоба* (Holly Black. Cruel Prince),
- (23) frost giant – *морозний велетень* (Holly Black. Wicked King),
- (24) great monsters of yore – *великі чудовиська минувшини* (Holly Black. Wicked King),
- (25) silvery fish – *сріблясті рибки* (Holly Black. Wicked King),
- (26) imp – *імнес* (Holly Black. Cruel Prince),
- (27) deer-boy – *хлопець-олень* (Holly Black. Wicked King),
- (28) ragwort steeds – *жовтозільні коні* (Holly Black. Cruel Prince),
- (29) selkies – *селкі* (Holly Black. Cruel Prince),
- (30) treefolk – *дереволюди* (Holly Black. Wicked King),
- (31) root men – *коренелюди* (Holly Black. Cruel Prince),
- (32) wild fey – *дикі фейрі* (Holly Black. Cruel Prince),
- (33) sprites – *спрайти* (Holly Black. Wicked King),
- (34) spriggan – *сприджен* (Holly Black. Wicked King)
- (35) grigs – *григи* (Holly Black. Wicked King),
- (36) wild-eyed horses – *коні з шаленими очима* (Holly Black. Wicked King),
- (37) hag – *відьма* (Holly Black. Wicked King),
- (38) merfolk – *русалка* (Holly Black. Wicked King).

3. Назви вигаданих світів, локацій, місць дій:

- (39) Crooked Forest – *Кривий ліс* (Holly Black. Cruel Prince),
- (40) Faerie – *Край* (скорочення для *Faerieland*) (Holly Black. Cruel Prince),
- (41) Milkwood – *Молочний ліс* (Holly Black. Cruel Prince),
- (42) Hollow Hall – *Пустий Палац* (Holly Black. Cruel Prince),
- (43) Isle of Stone – *Острів Каменю* (Holly Black. Cruel Prince),
- (44) Lake of Masks – *Озеро Масок* (Holly Black. Cruel Prince),
- (45) Tower – *Вежа* (скорочення для *Tower of Forgetting*) (Holly Black. Wicked King),
- (46) Palace of Elfhame – *Ельфгеймський палац* (Holly Black. Wicked King),
- (47) palace school – *палацова школа* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),
- (48) nest – *гніздо* (таємне місце зустрічі Двору Тіней) (Holly Black. Cruel Prince),
- (49) Undersea – *Підмор'я* (Holly Black. Cruel Prince).
4. Назви магічних предметів та здібностей:

- (50) cloth that – *тканина Матінки Мозок* (не пропускає навіть найгостріше лезо) (Holly Black. Wicked King),
- (51) curses – *прокляття* (покарання фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (52) necklace of tears – *кольє зі сліз* (Holly Black. Wicked King),
- (53) pin of teeth – *брошка із зубів* (Holly Black. Wicked King),
- (54) golden acorn – спеціальний пристрій для передачі повідомлень (*золотий жолудь*) (Holly Black. Cruel Prince),
- (55) geas – сила, дана смертним в обмін на їхню службу (*гейс*) (Holly Black. Cruel Prince),

(56) orbs – магічні кулі, в які можна зачаровувати спогади (*кулі*) (Holly Black. Wicked King),

(57) glowing mushrooms – *світні грибочки* (Holly Black. Wicked King),

(58) mad magic – *шалена магія* (Holly Black. Cruel Prince).

5. Соціальні інститути та політичні структури:

(59) High King's Court – *Двір Верховного короля* (Holly Black. Cruel Prince),

(60) Gentry – *Панство* (Holly Black. Cruel Prince),

(61) Seelie Court – *Благий Двір* (Holly Black. Cruel Prince),

(62) Unseelie Court – *Неблагий Двір* (Holly Black. Cruel Prince),

(63) lower Courts – *нижчі Двори* (Holly Black. Cruel Prince),

(64) House of the Greenbriar – *дім Смілаксів* (Holly Black. Cruel Prince),

(65) Circle of Grackles – *Коло Граклів* (Holly Black. Cruel Prince),

(66) Circle of Larks – *Коло Жайворонків* (Holly Black. Cruel Prince),

(67) Circle of Falcons – *Коло Соколів* (Holly Black. Cruel Prince),

(68) Court of Termites – *Двір Термітів* (Holly Black. Cruel Prince),

(69) Court of Jerks – *Двір Падлюк* (Holly Black. Cruel Prince),

(70) Circle of Worms – *Коло Черв'яків* (Holly Black. Cruel Prince),

(71) Court of Shadows – *Двір Тіней* (Holly Black. Cruel Prince).

Таким чином, кожна з представлених перекладацьких трансформацій дозволяє перекладачеві передати БЛ іншою мовою. Також у цьому контексті можуть стати в нагоді тематичні групи. У романах серії «Народ повітря» можуть бути виокремлені такі тематичні групи: найменування персонажів, назви рас та магічних істот, назви вигаданих світів, локацій, місць дій, назви магічних предметів та здібностей, а також соціальні інститути та політичні структури Ельфгейму.

## РОЗДІЛ 3

### АНАЛІЗ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ СЕРІЇ «НАРОД ПОВІТРЯ» ГОЛЛІ БЛЕК

#### 3.1 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Жорстокий принц»

Головна особливість будь-якого твору в жанрі фентезі полягає в тому, що автор зазвичай створює цілий новий всесвіт і наділяє своїх героїв магичними здібностями. Багато понять, які використовує, створює та винаходить автор, зазвичай відсутні в нашій дійсності, що робить фентезі-книги ідеальним майданчиком для дослідження безеквівалентної лексики. У романі «Жорстокий принц» Голлі Блек розповідається про Джуд Дуарте, смертну дівчину, яка живе в Ельфгеймі, казковому світі. Її забрали туди проти волі, і тепер Джуд і її сестра Тарін повинні пристосуватися до життя поряд із могутніми створіннями, які зневажають людей і поводяться з дівчиною жорстко. Джуд хоче перевершити всіх створінь Джентрі, особливо принца фейрі Кардана Грінбраяра.

Згідно з класифікацією М. Кочергана, перший роман трилогії «Жорстокий принц» містить наступну БЛ. Ми поєднали приклади з поясненнями, де потрібно, та українським перекладом:

#### 1. Культурологічні лакуни:

- (1) green sash – *зелений пояс* (частина одягу, яку надягають учні-фейрі, коли хочуть приєднатися до певного Кола) (Holly Black. Cruel Prince),
- (2) Blood Crown – *Кривава Корона* (Holly Black. Cruel Prince),
- (3) faerie fruit – *плід фейрі* (Holly Black. Cruel Prince),
- (4) mock war – *удавана війна* (Holly Black. Cruel Prince),
- (5) Summer Tournament – *Літній турнір* (Holly Black. Cruel Prince),



(6) True Sight – *Істинний Зір* (Holly Black. Cruel Prince),  
 (7) sugar ants – *цукрові мурашки* (Holly Black. Cruel Prince),  
 (8) golden acorn – *золотий жолудь* (спеціальний пристрій для передачі повідомлень) (Holly Black. Cruel Prince),

(9) Land of Promise – *Обіцяний Край* (юфемізм фейрі на позначення смерті) (Holly Black. Cruel Prince),

(10) nest – *гніздо* (таємне місце зустрічі Двору Тіней) (Holly Black. Cruel Prince),

(11) Crooked Forest – *Кривий ліс* (Holly Black. Cruel Prince).

2. Слова, відсутні в мові перекладу, для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом:

(12) root men – *коренелюди* (Holly Black. Cruel Prince),

(13) Faerie – *Край* (скорочення для *Faerieland*) (Holly Black. Cruel Prince).

3. Слова, відсутні в мові перекладу, через мовні причини:

(14) Heartsworn – *Вірний Серцю* (Holly Black. Cruel Prince),

(15) deathsweet – *смертний нектар* (Holly Black. Cruel Prince),

(16) blusher mushroom – *гриб-рум'янка* (рослина, якою можна отруїти фейрі) (Holly Black. Cruel Prince),

(17) Circle of Grackles – *Коло Граклів* (Holly Black. Cruel Prince),

(18) Circle of Larks – *Коло Жайворонків* (Holly Black. Cruel Prince),

(19) Circle of Falcons – *Коло Соколів* (Holly Black. Cruel Prince),

(20) Milkwood – *Молочний ліс* (Holly Black. Cruel Prince),

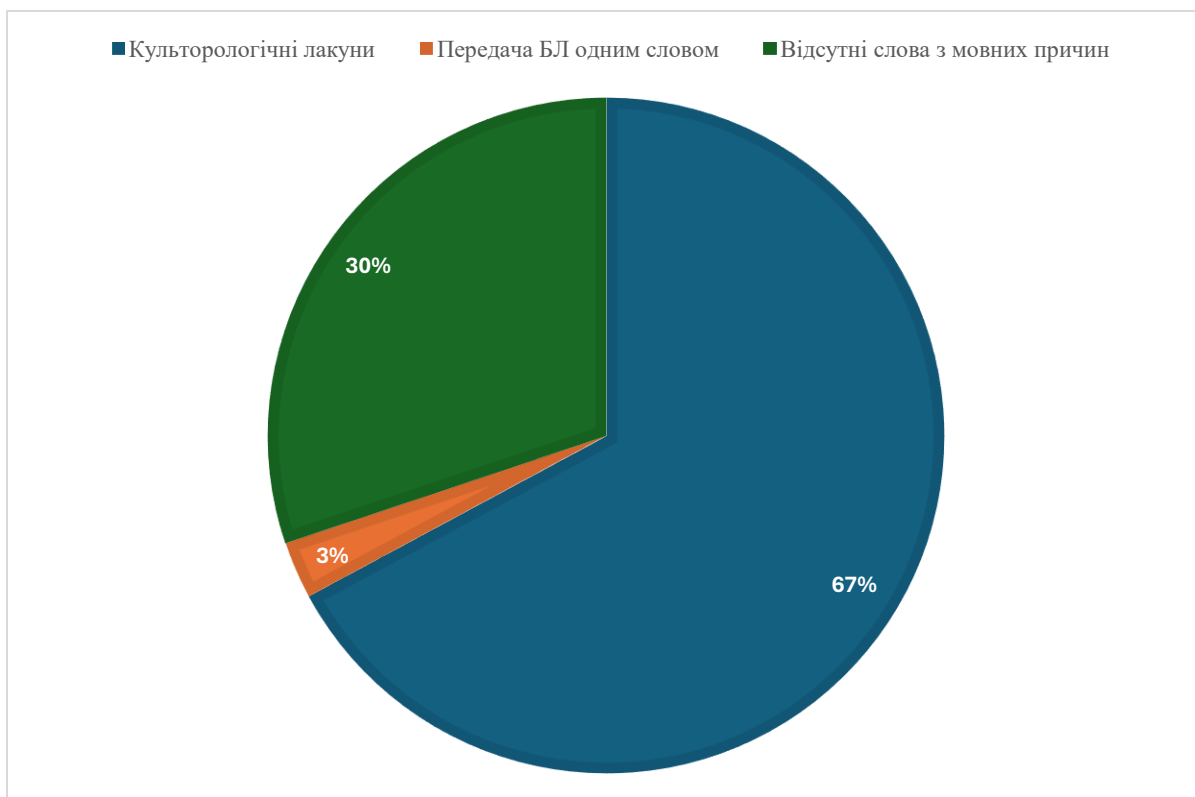
(21) Court of Termites – *Двір Термітів* (Holly Black. Cruel Prince),

(22) Court of Jerks – *Двір Падлюк* (Holly Black. Cruel Prince),

(23) Circle of Worms – *Коло Черв'яків* (Holly Black. Cruel Prince),

(24) *daughter of clay* – *донька глини* (смертна дівчина) (Holly Black. *Cruel Prince*).

Як показав аналіз БЛ у першій книзі, наявна більша кількість саме культурологічних лакун – 49 прикладів з 73 (67%). На другому місці за частотою маємо слова, відсутні в мові перекладу через мовні причини, – 22 приклади (30%). Найменше наявно прикладів слів, відсутніх у мові перекладу, які потрібні для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом – всього 2 приклади (3%). Результат представлений у вигляді секторної діаграми нижче (Рис 3.1).



**Рис 3.1. Діаграма «Види БЛ у романі „Жорстокий принц“»**

Розглянемо різні способи перекладу, застосовані перекладачкою роману «Жорстокий принц» для відтворення БЛ українською мовою.

## 1. Калькування:

- (25) redcap – *червона шапка* (Holly Black. Cruel Prince),
- (26) Heartseeker – *Шукач Серця* (Holly Black. Cruel Prince),
- (27) faerie ointment – *мазь фейрі* (Holly Black. Cruel Prince),
- (28) black-thorned bees – *тернові бджоли* (Holly Black. Cruel Prince),
- (29) Oak – *Дуб* (Holly Black. Cruel Prince),
- (30) Yarrow – *Деревій* (Holly Black. Cruel Prince),
- (31) Hollow Hall – *Пустий Палац* (Holly Black. Cruel Prince),
- (32) Isle of Stone – *Острів Каменю* (Holly Black. Cruel Prince),
- (33) Lake of Masks – *Озеро Масок* (Holly Black. Cruel Prince),
- (34) wild fey – *дикі фейрі* (Holly Black. Cruel Prince),
- (35) lower Courts – *нижчі Двори* (Holly Black. Cruel Prince),
- (36) Circle of Grackles – *Коло Граклів* (Holly Black. Cruel Prince),
- (37) Circle of Larks – *Коло Жайворонків* (Holly Black. Cruel Prince),
- (38) Circle of Falcons – *Коло Соколів* (Holly Black. Cruel Prince),
- (39) Isle of Might – *Острів Міці* (Holly Black. Cruel Prince),
- (40) Isle of Woe – *Острів Горя* (Holly Black. Cruel Prince),
- (41) Milkwood – *Молочний ліс* (Holly Black. Cruel Prince),
- (42) Court of Termites – *Двір Термітів* (Holly Black. Cruel Prince),
- (43) Circle of Worms – *Коло Черв'яків* (Holly Black. Cruel Prince),
- (44) Court of Shadows – *Двір Тіней* (Holly Black. Cruel Prince),
- (45) daughter of clay – *донька глини* (смертна дівчина) (Holly Black. Cruel Prince).

## 2. Модуляція:

- (46) nevermore – *«вже-не-жди»* (Holly Black. Cruel Prince),
- (47) dark oubliette – *кам'яний мішок* (Holly Black. Cruel Prince),
- (48) Wattle – *Прутик* (Holly Black. Cruel Prince),

- (49) Gnarbone – *Кістяк* (Holly Black. Cruel Prince),
- (50) Gentry – *Панство* (Holly Black. Cruel Prince),
- (51) House of the Greenbriar – *дім Смілаксів* (Holly Black. Cruel Prince),
- (52) Court of Jerks – *Двір Падлюк* (Holly Black. Cruel Prince),
- (53) Seelie Court – *Благий Двір* (Holly Black. Cruel Prince),
- (54) Unseelie Court – *Неблагий Двір* (Holly Black. Cruel Prince),
- (55) Pixie-led – *«ходіння за піксі»* (Holly Black. Cruel Prince),
- (56) raw-boned yellow pony – *жовтозільні поні* (Holly Black. Cruel

Prince),

- (57) deathsweet – *смертний нектар* (Holly Black. Cruel Prince).

### 3. Додавання:

- (58) knighthood – *лицарський титул* (Holly Black. Cruel Prince),
- (59) to command – *віддавати наказ* (Holly Black. Cruel Prince).

### 4. Транскодування:

- (60) Jude – *Джуд* (Holly Black. Cruel Prince),
- (61) Teryn – *Терін* (Holly Black. Cruel Prince),
- (62) Madoc – *Мадок* (Holly Black. Cruel Prince),
- (63) Oriana – *Оріана* (Holly Black. Cruel Prince),
- (64) Elowyn – *Еловін* (Holly Black. Cruel Prince),
- (65) Cardan – *Кардан* (Holly Black. Cruel Prince),
- (66) Valerian – *Валеріан* (Holly Black. Cruel Prince),
- (67) Nicasia – *Нікасія* (Holly Black. Cruel Prince),
- (68) Roiben – *Ройбен* (Holly Black. Cruel Prince),
- (69) Grimsen – *Грімзен* (Holly Black. Cruel Prince),
- (70) Elfhame – *Ельфгейм* (Holly Black. Cruel Prince),
- (71) geas – *гейс* (Holly Black. Cruel Prince).

### 5. Вибір варіантного відповідника:

(72) to put in three knots – *вплести три вузлики* (Holly Black. Cruel Prince),  
 (73) to wear out the soles of your shoes – *стоптати черевки* (Holly Black. Cruel Prince),

(74) mock war – *удавана війна* (Holly Black. Cruel Prince).

Частотність використання наведених вище видів перекладу в романі наведено нижче в таблиці 3.1.

*Таблиця 3.1*

**Частотність використання певних видів перекладу для відтворення  
 БЛ у романі «Жорстокий принц»**

<b>Вид перекладу</b>	<b>Кількість</b>	<b>Кількість у %</b>
Калькування	44	60%
Модуляція	12	16%
Додавання	2	3%
Транскодування	12	16%
Вибір варіантного відповідника	3	5%
<b>Усього</b>	<b>73</b>	<b>100%</b>

Таким чином, у «Жорстокому принці» є більше прикладів альтернативно-безеквівалентної лексики через велику кількість власних імен і казкових реалій. Перекладачка використовувала різні методи перекладу, такі як дослівний переклад, декомпресію та транскодування. Остання перекладацька трансформація є найцікавішою, на нашу думку, оскільки вона найбільше використовувалася для власних назв (наприклад, Jude – *Джуд*), деякі з яких, однак, перекладачка вирішила передати, використовуючи українські поняття (наприклад, Wattle – *Прутик*).

На нашу думку, використання калькування для перекладу безеквівалентної лексики може бути зумовлене тим, що перекладачка намагалася зберегти

оригінальний стиль Г. Блек, що є дуже важливим, особливо коли розглядаються тексти фентезійного жанру, де зображується новий всесвіт. Також застосування калькування допомагає зберегти контекст або асоціації, пов'язані з оригінальним терміном або виразом, що полегшує розуміння цього явища чи загального контексту для читача. У багатьох випадках у тексті оригіналу зустрічаються випадки БЛ, явища які не існують або загалом у реальному світі чи в українській мові та культурі. Саме в таких ситуаціях, на нашу думку, найдоречнішим варіантом є звернення до калькування, оскільки воно дозволяє зберегти семантичні та стилістичні аспекти оригінального тексту.

### **3.2 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Лихий король»**

Після подій першої частини трилогії «Народ повітря» у книзі «Лихий король» головна героїня Джуд опиняється в центрі ще більшої політичної напруги, де влада і довіра стають найбільшими викликами. Поступово розкриваючи таємниці, вона має навчитися маніпулювати світом фейрі і самим королем, щоб досягти своїх цілей. Її нові ролі в світі фейрі вимагають хитрощів, стратегій і майстерності маніпуляції, адже кожен союз може стати пасткою. Відносини з Карданом – тепер ще складніші: між ними постійно виникає напруга, в якій переплітаються взаємні образи, недовіра і прихована прив'язаність. Тим часом загроза з-за меж королівства змушує Джуд приймати рішення, які можуть мати далекосяжні наслідки не тільки для неї, а й для всієї держави фейрі.

Згідно з класифікацією М. Кочергана, другий роман трилогії «Лихий король» містить наступну БЛ. Ми поєднали приклади з поясненнями, де потрібно, та українським перекладом:

1. Культурологічні лакуни:

- (75) merfolk – *русалка* (Holly Black. Wicked King),
- (76) wild-eyed horses – *коні з шаленими очима* (Holly Black. Wicked King),
- (77) faerie trade – *фейрівський обмін* (Holly Black. Wicked King),
- (78) tied to the land – *прив'язаний до землі* (про королів та королев фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (79) magical knots – *магічні вузли* (Holly Black. Wicked King),
- (80) orbs – *кулі* (магічні кулі, в які зачаровуються спогади) (Holly Black. Wicked King),
- (81) cloth – *тканина Матінки Мозок* (Holly Black. Wicked King),
- (82) mad magic – *шалена магія* (приходить до короля після коронації) (Holly Black. Wicked King),
- (83) frost giant – *морозний велетень* (Holly Black. Wicked King),
- (84) silvery fish – *сріблясті рибки* (Holly Black. Wicked King),
- (85) fiefdoms – *володіння* (фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (86) Royal Astrologer – *королівський астролог* (Holly Black. Wicked King),
- (87) Grand Fool – *головний блазень* (Holly Black. Wicked King),
- (88) hag – *відьма* (Holly Black. Wicked King),
- (89) commoners and the gentry – *простолюд і панство* (Holly Black. Wicked King),
- (90) curses – *прокляття* (покарання фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (91) rowan berries – *горобинові ягоди* (використовуються для захисту від чар фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (92) Court factions – *партії Двору* (Holly Black. Wicked King).

2. Слова, відсутні в мові перекладу, для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом:

(93) *imp* – *імнес* (Holly Black. *Wicked King*),

(94) *selkies* – *селкі* (Holly Black. *Wicked King*),

(95) *servitude* – *поневолювати* (про борги/угоди з фейрі) (Holly Black. *Wicked King*),

(96) *sumophane gem for an eye* – *око-цимофан* (Holly Black. *Wicked King*),

(97) *Tower* – скорочення для *Tower of Forgetting* (*Вежа*) (Holly Black. *Wicked King*).

3. Слова, відсутні в мові перекладу, через мовні причини:

(98) *everapple* – *вічнояблуко* (Holly Black. *Wicked King*),

(99) *inland* – *на континенті* (синонім до королівства фейрі) (Holly Black. *Wicked King*),

(100) *Mr. Hiss* – *Містер Шипучка* (Holly Black. *Wicked King*),

(101) *Palace of Elfhame* – *Ельфгеймський палац* (Holly Black. *Wicked King*),

(102) *hob-faced owl* – *сова з личком гоба* (Holly Black. *Wicked King*),

(103) *great monsters of yore* – *великі чудовиська минувшини* (Holly Black. *Wicked King*),

(104) *gem-encrusted broach* – *брошка з самоцвітами* (Holly Black. *Wicked King*),

(105) *necklace of tears* – *кольє зі сліз* (Holly Black. *Wicked King*),

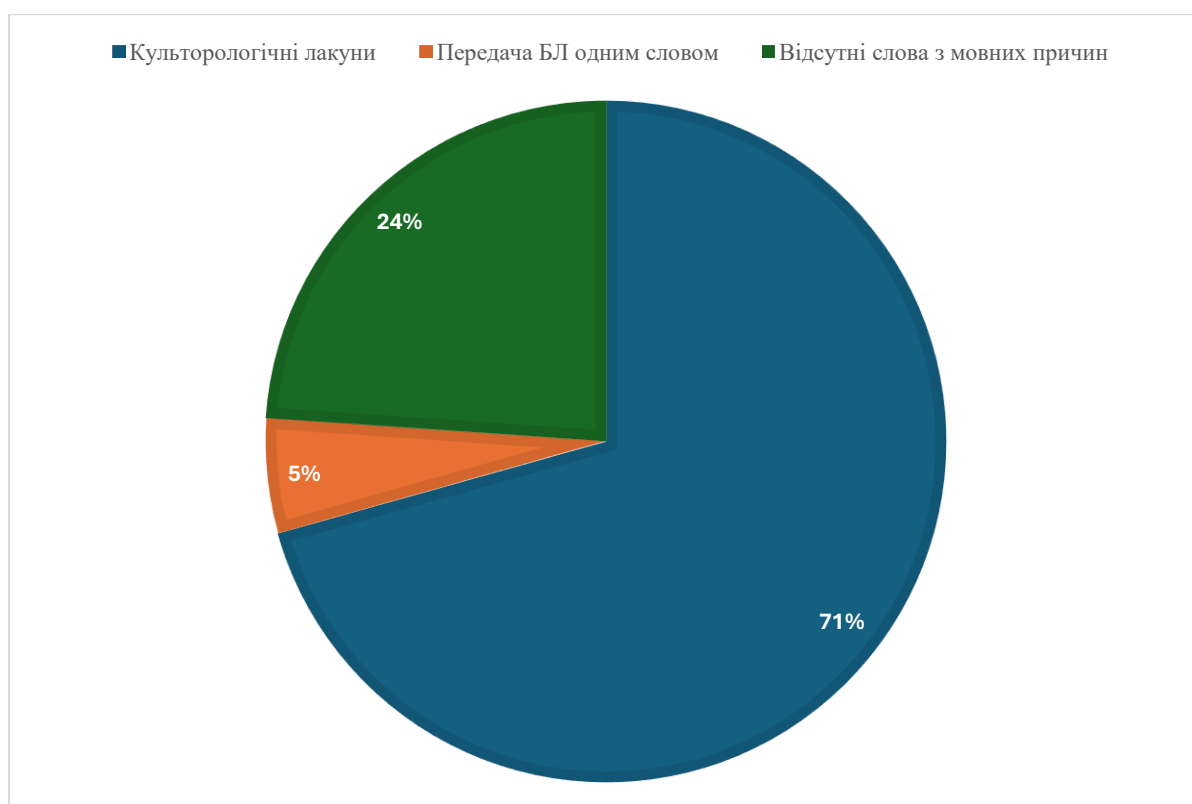
(106) *pin of teeth* – *брошка із зубів* (Holly Black. *Wicked King*),

(107) *Court of Bone* – *Двір Зубів* (Holly Black. *Wicked King*),

(108) *Queen of Mirth* – *Королева Радощів* (Holly Black. *Wicked King*).



Як показав аналіз БЛ у другій книзі, наявна більша кількість саме культурологічних лакун – 65 прикладів з 92 (71%). На другому місці за частотою маємо слова, відсутні в мові перекладу через мовні причини, – 22 приклади (24%). Найменше наявно прикладів слів, відсутніх у мові перекладу, які потрібні для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом – всього 5 приклади (5%). Результат представлений у вигляді секторної діаграми нижче (Рис 3.2).



**Рис 3.2.** Діаграма «Види БЛ у романі „Лихий король“»

Розглянемо різні способи перекладу, застосовані перекладачкою роману «Лихий король» для відтворення БЛ українською мовою.

#### 1. Калькування:

(109) *faerie trade* – *фейрівський обмін* (Holly Black. *Wicked King*),

- (110) Marrow – *Матінка Мозок* (Holly Black. Wicked King),
- (111) magical knots – *магічні вузли* (Holly Black. Wicked King),
- (112) sparrow boy – *хлопчисько-горобець* (Holly Black. Wicked King),
- (113) mad magic – *шалена магія* (Holly Black. Wicked King),
- (114) golden wine – *золоте вино* (Holly Black. Wicked King),
- (115) treefolk – *дереволюди* (Holly Black. Wicked King),
- (116) faerie wine – *вино фейрі* (Holly Black. Wicked King),
- (117) everapple – *вічнояблуко* (Holly Black. Wicked King),
- (118) Minister of Keys – *міністр ключів* (Holly Black. Wicked King),
- (119) Master of Revels – *майстер гулянь* (Holly Black. Wicked King),
- (120) Minister of Keys – *міністр ключів* (Holly Black. Wicked King),
- (121) King of Fools – *король дурнів* (Holly Black. Wicked King),
- (122) Gentry of the Undersea – *Панство з Підмор'я* (Holly Black. Wicked King),
- (123) curses – *прокляття* (покарання фейрі) (Holly Black. Wicked King),
- (124) frost giant – *морозний велетень* (Holly Black. Wicked King),
- (125) great monsters of yore – *великі чудовиська минувшини* (Holly Black. Wicked King),
- (126) crisped eels – *смажені вуґрі* (Holly Black. Wicked King),
- (127) silvery fish – *сріблясті рибки* (Holly Black. Wicked King).

## 2. Модуляція:

- (128) Snapdragon – *Роззявротик* (Holly Black. Wicked King),
- (129) Nightfell – *Нічний Рубака* (Holly Black. Wicked King),
- (130) Corn King – *Зерновий Король* (Holly Black. Wicked King),
- (131) lifeblood – *джерело сили* (Holly Black. Wicked King),
- (132) Dulcamara – *Беладона* (Holly Black. Wicked King),
- (133) Court of Bone – *Двір Зубів* (Holly Black. Wicked King),

(134) Seelie and Unseelie members – *благи й неблагі фейрі* (Holly Black. Wicked King),

(135) glowing mushrooms – *світні грибочки* (Holly Black. Wicked King),

(136) Mr. Hiss – *Містер Шипучка* (Holly Black. Wicked King).

### 3. Додавання:

(137) spymaster – *керівниця шпигунської мережі* (Holly Black. Wicked King),

(138) wild Folk – *дикі представники Народу* (Holly Black. Wicked King).

### 4. Транскодування:

(139) sprites – *спрайти* (Holly Black. Wicked King),

(140) Mikkel – *Міккел* (Holly Black. Wicked King),

(141) spriggan – *сприджен* (Holly Black. Wicked King),

(142) Fala – *Фала* (Holly Black. Wicked King),

(143) Nihuar – *Нігуар* (Holly Black. Wicked King),

(144) grigs – *григи* (Holly Black. Wicked King),

(145) Vulciber – *Вулсібер* (Holly Black. Wicked King),

(146) Randalin – *Рандалін* (Holly Black. Wicked King),

(147) Vaphen – *Бафен* (Holly Black. Wicked King),

(148) Lady Asha – *леді Аша* (Holly Black. Wicked King),

(149) Caelia – *Келія* (Holly Black. Wicked King).

### 5. Вибір варіантного відповідника:

(150) to put in three knots – *вплести три вузлики* (Holly Black. Wicked King),

(151) mortal realm – *край смертних* (Holly Black. Wicked King),

(152) to wear out the soles of your shoes – *стонтати черевки* (Holly Black. Wicked King),

(153) golden dish of salt – *золота тарілка із сіллю* (Holly Black. Wicked King),

(154) Grand Fool – *головний блазень* (Holly Black. Wicked King),

(155) Mother Marrow – *Матінка Мозок* (Holly Black. Wicked King),

(156) subjects – *піддані* (Holly Black. Wicked King).

6. Транспозиція:

(157) servitude – *поневолювати* (Holly Black. Wicked King),

(158) oath binds – *зв'язаний присягою* (Holly Black. Wicked King).

Частотність використання наведених вище видів перекладу в романі наведено нижче в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

**Частотність використання певних видів перекладу для відтворення  
БЛ у романі «Лихий король»**

Вид перекладу	Кількість	Кількість у %
Калькування	52	57%
Модуляція	9	9,7%
Додавання	2	2%
Транскодування	20	21,7%
Вибір варіантного відповідника	7	7,6%
Транспозиція	2	2%
<b>Усього</b>	<b>92</b>	<b>100%</b>

Таким чином, у «Лихому королі», як і в першій частині циклу, наявно більше прикладів культурологічних лакун через велику кількість власних імен і реалій світу фейрі. Калькування займає перше місце серед застосованих перекладацьких трансформацій. Окрім цього, перекладачка використовувала

додавання, транскодування, модуляцію, транспозицію. Остання перекладацька трансформація не зустрічається в першій частині трилогії. Важливо зазначити, що нами не були взяті до уваги приклади БЛ, які вже зустрічалися в першій частині трилогії, тому ці статистичні дані базуються виключно на БЛ із «Лихого короля», які зустрічаються читачу вперше.

### **3.3 Види безеквівалентної лексики та шляхи її перекладу в романі «Королева порожнечі» та збірці оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки»**

Фінальна частина серії «Королева порожнечі» розкриває долю Джуд і фейрі-двору. Герої стикаються з минулим і приймають важливі рішення, які змінюють не лише їхнє майбутнє, а й долю всього королівства. Це історія про силу, кохання і вибір. Ця частина завершує історію Джуд, показуючи, як усі її рішення, помилки й перемоги вплинули на майбутнє. Вона змушена повернутися до світу фейрі, який усе ще приховує безліч небезпек і старих ворогів. Джуд зіткнеться зі своїм минулим і остаточно визначить, ким вона є насправді: лише смертною дівчиною чи повноправною правителькою, здатною змінити долю королівства. Фінал серії сповнений напруги, неочікуваних поворотів і сильних емоцій.

Збірка оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки», яка вийшла як доповнення до основної серії «Народ повітря», розкриває світ очима принца Кардана. Вона проливає світло на його минуле, формування характеру і складні стосунки з Джуд, додаючи глибини до сюжету і знайомих персонажів. Через серію коротких історій ми бачимо, як Кардан ставав тим, ким є, – від його дитинства до важливих моментів дорослого життя. Збірка відкриває його внутрішній світ, пояснює багато його вчинків і додає нові деталі до вже відомих подій основної

трилогії. Оповідання також проливають світло на його стосунки з Джуд, показуючи їх із його точки зору.

Використовуючи класифікацію М. Кочергана, ми виділили наступну БЛ у романі трилогії «Королева порожнечі» та збірці оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки». Ми поєднали приклади з поясненнями, де потрібно, та українським перекладом:

1. Культурологічні лакуни:

(159) use glamour – *користуватися чарами* (Holly Black. Queen of Nothing),

(160) solitary fey – *самотні феїрі* (Holly Black. Queen of Nothing),

(161) Bryern – *Браєрн* (Holly Black. Queen of Nothing),

(162) Grima Mog – *Гріма Мор* (Holly Black. Queen of Nothing),

(163) sluggish – *млявий* (про кров дитини феїрі та людини) (Holly Black. Queen of Nothing),

(164) mushroomy skin – *грибна шкіра* (Holly Black. Queen of Nothing),

(165) golden powder – *золотавий порошок* (наркотик феїрі) (Holly Black. Queen of Nothing),

(166) Silja – *Сілья* (Holly Black. Queen of Nothing),

(167) Queen Suren – *королева Сурен* (Holly Black. Queen of Nothing),

(168) Folk with powdery wings – *представники Народу із запорошеними крильцям* (Holly Black. Queen of Nothing),

(169) palace school – *палацова школа* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(170) Aslog of the West – *Аслог із Заходу* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(171) Girda – *Гіруд* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(172) Fallow Forrest – *Туманний Ліс* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(173) Queen Gliten – *королева Глитена* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(174) Margaret – *Маргарет* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories).

2. Слова, відсутні в мові перекладу, для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом:

(175) phooka – *фука* (Holly Black. Queen of Nothing),

(176) clurichaun – *клурикона* (Holly Black. Queen of Nothing),

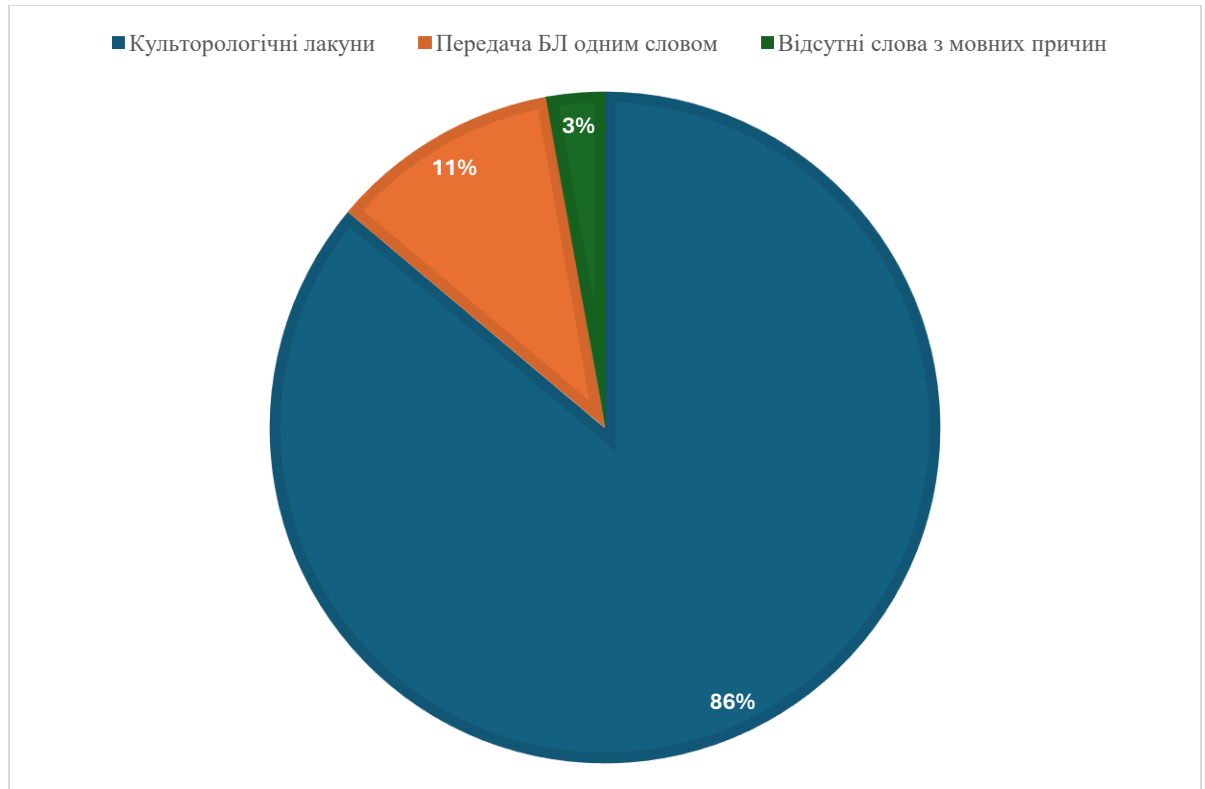
(177) huldra – *гульдри* (Holly Black. Queen of Nothing),

(178) kelpie – *келні* (Holly Black. Queen of Nothing).

3. Слова, відсутні в мові перекладу, через мовні причини:

(179) talking harp – *балакуча арфа велетня* (Holly Black. Queen of Nothing).

Як показав аналіз БЛ у третій книзі та доповненні до серії, наявна більша кількість саме культорологічних лакун – 31 прикладів з 36 (86%). На другому місці за частотою маємо слова, відсутні в мові перекладу, які потрібні для відтворення понять, наявних лише в певних культурах і суспільствах, та які мають передаватися одним словом – 4 приклади (11%). Найменше наявно прикладів слів, відсутніх у мові перекладу через мовні причини, – всього 1 приклад (3%). Це може бути пов'язано з тим, що безеквівалентність найчастіше зумовлена не обмеженнями самої мовної системи, а культурними, соціальними, історичними та географічними відмінностями. Мови мають засоби для опису будь-яких понять, але якщо певний об'єкт чи явище не є частиною реалій культури, мова може не мати для нього окремого слова. Результат представлений у вигляді секторної діаграми нижче (Рис 3.3).



**Рис 3.3. Діаграма «Види БЛ у романі „Королева порожнечі“ та „Як король Ельфгейму зненавидів оповідки“»**

У романі «Королева порожнечі» та збірці оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки» були використані наступні перекладацькі трансформації для передачі БЛ українською мовою:

1. Калькування:

(180) Brimstone – *Сірка* (Holly Black. Queen of Nothing),

(181) Magpie – *Сорока* (Holly Black. Queen of Nothing),

(182) golden powder – *золотавий порошок* (Holly Black. Queen of Nothing),

(183) solitary fey – *самотні фейри* (Holly Black. Queen of Nothing),

(184) sluggish – *млява* (про кров дитини фейрі та людини) (Holly Black. Queen of Nothing),



(185) mushroomy skin – *грибна шкіра* (Holly Black. Queen of Nothing),

(186) palace school – *палацова школа* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories).

2. Модуляція:

(187) Fallow Forrest – *Туманний Ліс* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories).

3. Додавання:

(188) Folk with powdery wings – *представники Народу із запошеними крильцями* (Holly Black. Queen of Nothing).

4. Транскодування:

(189) Ladhar – *Ладгара* (Holly Black. Queen of Nothing),

(190) Grima Mog – *Ґріма Мор* (Holly Black. Queen of Nothing),

(191) Lady Nore – *леді Нор* (Holly Black. Queen of Nothing),

(192) Nera – *Нера* (Holly Black. Queen of Nothing),

(193) Neve – *Нів* (Holly Black. Queen of Nothing),

(194) Silja – *Сілья* (Holly Black. Queen of Nothing),

(195) Lord Jarel – *лорд Джарел* (Holly Black. Queen of Nothing),

(196) Suren – *Сурен* (Holly Black. Queen of Nothing),

(197) Sophie – *Софі* (Holly Black. Queen of Nothing),

(198) Alver – *Алвер* (Holly Black. Queen of Nothing),

(199) Yorn – *Йорн* (Holly Black. Queen of Nothing),

(200) Larkin Gorm Garrett – *Ларкіне Горме Гарретте* (Holly Black. Queen of Nothing),

(201) Kaye – *Кей* (Holly Black. Queen of Nothing),

(202) Lilver – *Лілвер* (Holly Black. Queen of Nothing),

(203) Artegowl – *Артеговл* (Holly Black. Queen of Nothing),

(204) Aslog – *Аслог* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(205) Girda – *Гіруд* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(206) Gliten – *Глитена* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories),

(207) Margaret – *Маргарет* (Holly Black. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories).

5. Вибір словникового відповідника:

(208) to use glamour – *користуватися чарами* (Holly Black. Queen of Nothing).

Частотність використання наведених вище видів перекладу в романі наведено нижче в таблиці 3.3.

*Таблиця 3.3*

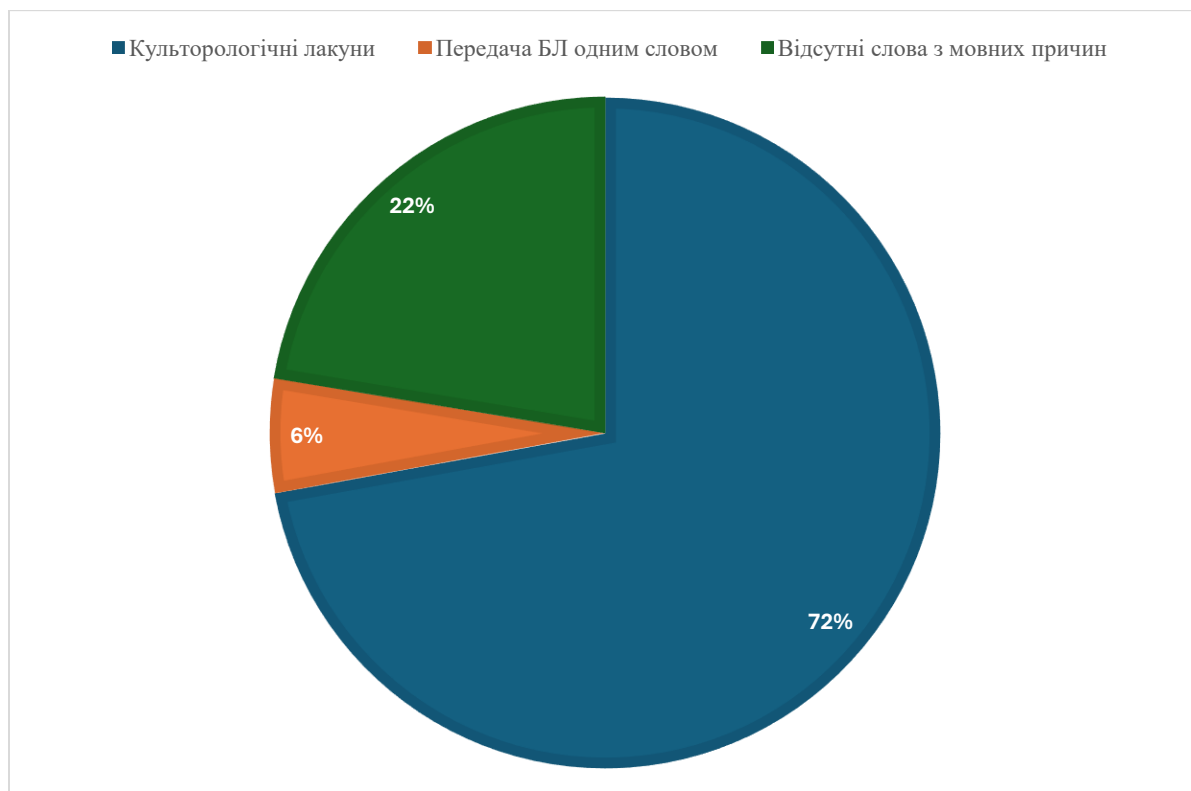
**Частотність використання певних видів перекладу для відтворення  
БЛ у романі «Королева порожнечі» та «Як король Ельфгейму зненавидів  
оповідки»**

<b>Вид перекладу</b>	<b>Кількість</b>	<b>Кількість у %</b>
Калькування	11	30%
Модуляція	1	3%
Додавання	1	3%
Транскодування	22	61%
Вибір варіантного відповідника	1	3%
<b>Усього</b>	<b>36</b>	<b>100%</b>

У романі «Королева порожнечі» та збірці оповідань «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки», як і в попередніх двох частинах циклу, наявно більше прикладів культурологічних лакун через велику кількість власних назв, імен персонажів та речей, а також реалій Фейрленду. Найчастіше перекладачка зверталася до калькування, оскільки саме ця перекладацька трансформація дозволяє зберегти оригінальну форму та атмосферу. Багато прикладів були представлені з застосування транскодування. Були застосовані такі види транскодування як транслітерування (*Grima Mog – Гріма Мор*), транскрибування (*Bryern – Браєрн*), адаптивне транскодування (*Ladhar – Ладгара*). Як і під час аналізу другої частини трилогії нами не були взяті до уваги приклади БЛ, які вже зустрічалися в перших двох частинах трилогії (а також третьої частини для аналізу збірки оповідок), тому ці статистичні дані базуються виключно на БЛ із «Королеви порожнечі» та «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки», які зустрічаються читачу вперше.

Пропонуємо розглянути частотність видів БЛ усіх романів циклу «Народ повітря», оскільки розуміння видів БЛ, які були використані в оригіналах текстів, є важливим для перекладача з декількох причин. По-перше, це дозволяє йому правильно інтерпретувати значення слів чи виразів, які не мають прямого відповідника в цільовій мові. По-друге, знання про типи БЛ допомагає вибрати найбільш адекватний метод перекладу – чи це буде найбільш використовуване в цьому випадку калькування чи – трансформація на другому місці – транскодування тощо. Це також сприяє збереженню культурної специфіки оригіналу, оскільки деякі лексичні одиниці можуть містити культурні або історичні відтінки, які важливо передати, щоб читачі цільової мови правильно зрозуміли контекст. Крім того, розуміння специфіки видів БЛ, як уже було зазначено, дає можливість перекладачеві зберегти стиль та атмосферу оригіналу, а також уникнути помилок або втрат у змісті при передачі термінів, що не мають прямих аналогів у цільовій

мові. Результати частотності видів БЛ у романах Голлі Блек досліджуваної серії книг наведена в секторній діаграмі нижче (рис 3.4).



**Рис 3.4. Діаграма «Види БЛ у всіх романах серії «Народ повітря»**

Розуміння використаних перекладацьких трансформацій для передачі БЛ є важливим для перекладача, оскільки це дозволяє краще передати зміст, стиль і культурні особливості оригінального тексту. Ми вбачаємо доцільність у представленні загальних статистичних даних, отриманих у результаті дослідження методів перекладу БЛ у романах, адже аналіз трансформацій допомагає зрозуміти, які методи були ефективними для адаптації слів і понять, що не мають точного відповідника у мові перекладу, та які з них зберегли смислове та емоційне навантаження. У перспективі це також дозволяє створювати тексти, які є зрозумілими та природними для аудиторії цільової мови.

Для розуміння загальної картини використання перекладацьких трансформацій, використаних для перекладу романів «Народ повітря» українською мовою, пропонуємо загальну таблицю, в якій нагально показана частотність використання наведених вище видів перекладу в романах та збірці оповідань. Статистику наведено нижче в таблиці 3.4.

*Таблиця 3.4*

**Загальна частотність використання певних видів перекладу для відтворення БЛ у романах серії «Народ повітря» Голлі Блек**

<b>Вид перекладу</b>	<b>Кількість</b>	<b>Кількість у %</b>
Калькування	107	53%
Модуляція	22	11%
Додавання	5	2,6%
Транскодування	54	26,8%
Вибір варіантного відповідника	11	5,6%
Транспозиція	2	1%
<b>Усього</b>	<b>201</b>	<b>100%</b>

Таким чином, аналіз частотності використання різних перекладацьких трансформацій у досліджуваних романах є важливим етапом у дослідженні перекладу БЛ із багатьох причин. По-перше, такий аналіз дозволить визначити домінуючі стратегії перекладу. Вивчення частотності допомагає зрозуміти, які методи (транслітерація, калькування, адаптація, описовий переклад тощо) перекладачі використовують найчастіше, і чи є ці методи ефективними для передачі змісту та стилю автора. Так, у романах «Народ повітря» Голлі Блек часто зустрічається унікальна фентезійна лексика, для якої перекладачка найбільше використовувала калькування та транскодування.

По-друге, загальний аналіз частотності дозволяє перевірити, чи вдалося перекладачеві зберегти атмосферу і стилістику оригінального тексту. Так, у фентезійних романах Голлі Блек, на нашу думку, М. Пухлій вдалося зберегти автентичність світу, використовуючи всі зазначені вище перекладацькі трансформації.

По-третє, для подальшого дослідження БЛ у даному жанрі необхідно розуміти тенденції в перекладі. Частотність використання перекладацьких трансформацій відображає тенденції, що склалися у перекладі художніх текстів певного жанру. Так, ми виявили, що в перекладі фентезі частіше зустрічаються транскрибування та адаптивне транскодування або калькування, ніж в інших жанрах, через потребу зберігати оригінальні назви магічних істот чи предметів.

Додатково аналіз частотності використаних перекладацьких прийомів забезпечує оптимізацію роботи перекладача., тобто допомагає перекладачам краще зрозуміти, які методи є найбільш успішними для роботи з конкретним типом лексики, та вдосконалити власну практику.

З іншого боку, з боку людини, яка буде сприймати певний текст, частотність використання певних методів перекладу впливає на легкість сприйняття тексту читачем. Наприклад, на нашу думку, надмірне використання описового методу може зробити текст перевантаженим, тоді як транслітерація може залишити читача без пояснень.

### **3.4 Методичні рекомендації навчання перекладу безеквівалентної лексики**

Навчання перекладу безеквівалентної лексики є важливою частиною підготовки перекладачів, оскільки воно:

- Розширює культурну компетентність: перекладачі дізнаються про особливості іншої культури, які відображені у мові.
- Підвищує професійні навички: перекладачі навчаються ефективно застосовувати прийоми адаптації текстів.
- Розвиває творчі здібності: оскільки часто доводиться знаходити інноваційні рішення для передачі значення.
- Забезпечує адекватність перекладу: допомагає уникнути помилок, пов'язаних із неправильним тлумаченням унікальних лексичних одиниць.

Методичні рекомендації в цьому контексті вбачаємо наступні:

1. Формування теоретичної бази. Тобто ознайомлення студентів-перекладачів із поняттями «безеквівалентна лексика», її класифікацією та основними причинами виникнення. Також сюди входить вивчення типології прийомів перекладу, які можна використовувати для передачі БЛ: транскодування, вибір варіантного відповідника, калькування, модуляція тощо.

2. Практична спрямованість занять. Під час аудиторних чи онлайн занять повинні бути використані тексти різних жанрів (художніх, технічних, публіцистичних) для аналізу реальних прикладів БЛ. Також можуть бути створені тематичні вправи для закріплення вивченого матеріалу.

3. Інтерактивні підходи. Під час навчання перекладу БЛ можуть використовуватися проєктні методи, де студенти перекладають і адаптують фрагменти текстів з елементами БЛ або ж проводять дискусії щодо порівняльного аналізу перекладацьких рішень у контексті перекладу БЛ.

Як частина нашого дослідження пропонуємо низку вправ-прикладів, які можна взяти за основу й включити в дисципліну «Практика перекладу» для навчання перекладу БЛ.

Вправа 1: Ідентифікація безеквівалентної лексики

Завдання: Студенти отримують текст, що містить БЛ. Їм необхідно визначити такі слова або фрази та пояснити, чому вони вважаються безеквівалентними.

Наприклад: Текст публіцистичного стилю про *Thanksgiving* [54].

Вправа 2: Вибір прийому перекладу

Завдання: Запропонувати кілька варіантів перекладу безеквівалентного слова, використовуючи різні прийоми, і обґрунтувати свій вибір.

Наприклад: *Loch Ness Monster*

- Транскодування: Лохнеське чудовисько.
- Описовий переклад: Міфічна істота, яка мешкає в озері Лох-Несс.

Вправа 3: Переклад тексту з адаптацією

Завдання: Перекласти текст, в якому присутня БЛ, і створити адаптовану версію для читача іншої культури.

Наприклад: Переклад тексту про *Pancake Day* [53]. Це словосполучення може бути адаптована як «Масляна».

Вправа 4: Порівняння перекладацьких рішень

Завдання: Студенти аналізують переклади БЛ у різних текстах і порівнюють їх, вибираючи найбільш вдалий варіант.

Наприклад: Аналіз оригіналу тексту збірки оповідань Голлі Блек «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки» та її український переклад.

Вправа 5: Створення глосарія

Завдання: Зібрати список БЛ з конкретного тексту (наприклад, художнього твору) та запропонувати варіанти перекладу.

Навчання перекладу БЛ сприяє глибшому розумінню культури мови оригіналу та підвищенню якості перекладу. Завдяки вправам на ідентифікацію, переклад і адаптацію перекладачі набувають практичних навичок, які дозволяють ефективно працювати з текстами будь-якої складності.



## ВИСНОВКИ

У результаті проведеної роботи ми вивчили поняття безеквівалентна лексика, її можливі класифікації, а також дослідили БЛ у романах серії «Народ повітря» Голлі Блек.

Кожний етнос розвиває власну мову, яка відображає його історію, традиції, спосіб життя та сприйняття світу. Безеквівалентна лексика включає слова та вирази, для яких важко або неможливо знайти точний еквівалент в іншій мові через культурні, історичні або семантичні різниці. Безеквівалентна лексика може включати культурні реалії, специфічну лексику та поняття, які не мають аналогів у інших мовах.

Були досліджені проблеми, пов'язані з перекладом безеквівалентної лексики. Культурні особливості та контекст можуть призводити до складнощів у виборі еквіваленту для лексичних одиниць. Концепції, які існують у одній культурі, можуть бути абсолютно незрозумілими для інших мовників. У галузях із власною термінологією, таких як медицина, техніка чи юриспруденція, переклад термінів може бути особливо складним завданням через потребу точності та узгодженості. Проблематичним може бути наявність полісемії та синонімів та вибір правильного еквіваленту для конкретного контексту. Семантичні особливості слів та фраз також можуть впливати на переклад. Одне слово може мати більше семантичних відтінків у порівнянні з іншою мовою.

Існують різні види БЛ відповідно до класифікацій вітчизняних учених, як-от тематична та функціональна класифікації, які включають географічні, етнографічні, суспільно-політичні та інші групи БЛ. З іншого боку також було визначено класифікацію за поширенням: національні, інтернаціональні та локальні терміни.

Після проведеного аналізу досліджуваного роману було виявлено, що у романах «Жорстокий принц», «Лихий король», «Королева порожнечі» та «Як король Ельфгейму зненавидів оповідки» наявні всі види безеквівалентної лексики відповідно до класифікації М. Кочергана. Найбільше було виявлено прикладів культурологічних лакун у зв'язку з використанням автором великої кількості власних назв, персонажів та різних фентезійних реалій.

Під час перекладу безеквівалентних одиниць перекладачі звертаються до різних перекладацьких трансформацій:

1. Транскодування;
2. Додавання;
3. Калькування;
4. Модуляція;
5. Вибір варіантного відповідника;
6. Транспозиція.

Ці перекладацькі трансформації зустрічаються під час аналізу шляхів перекладу БЛ у романах Голлі Блек Марією Пухлій. Вони можуть допомогти вирішити проблеми перекладу безеквівалентної лексики та забезпечити зрозумілість та адекватність перекладу для читача в українській мові. Способи перекладу БЛ загалом не вичерпуються лише зазначеними вище перекладацькими трансформаціями. Також можуть бути використані такі методи як: описовий переклад, узагальнення, конкретизація та інші.

У проаналізованому романі перекладачка найчастіше зверталася до калькування під час відтворення БЛ українською мовою, а саме в 53% випадках. У зв'язку з цим можемо зробити висновок, що калькування – найоптимальніший варіант перекладу БЛ. Цей вид перекладу використовують із метою забезпечення точності, адаптації та збереження стилю оригінального тексту. Утім, не всі явища, згадані в романах «Жорстокий принц», «Лихий король», «Королева порожнечі» та

«Як король Ельфгейму зненавидів оповідки» могли бути перекладені, використовуючи лише калькування. У цих випадках перекладачка зверталася до інших методів перекладу, а саме модуляції, додавання, транскодування, вибору варіантного відповідника. На другому місці за частотністю використання є транскодування, в особливості транслітерування, траскрибування та адаптивне транскодування. Модуляція та вибір варіантного відповідника хоч і були задіяні меншу кількість разів, ніж попередні трансформації, на нашу думку, є корисними перекладацькими прийомами в контексті передачі смислу безеквівалентних одиниць у жанрі фентезі.

У рамках дослідження нами було запропоновано декілька вправ на відпрацювання навичок перекладу БЛ. Виконання таких вправ, націлених на розвиток перекладацьких компетенцій майбутніх перекладачів, необхідне для підвищення вмінь ефективно працювати з текстами будь-якої складності, особливо з такими, які налічують певну кількість БЛ різних видів.

Я, Чуднівець Анна Олександрівна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Особливість перекладу безеквівалентної лексики (на матеріалі романів серії «Народ повітря» Голлі Блек)» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова С.В., Абдуллаєва А.Ф. «Культурний переворот» як актуальний напрямок розвитку художнього перекладу. *Нова філологія*. 2020. 80. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-1>.
2. Бондар Т.Г. Безеквівалентна лексика: труднощі перекладу. Актуальні питання іноземної філології. Випуск №3, 2015. С.17–23.
3. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. Київ: Академія, 2009. С. 68 – 69.
4. Бялик В., Задорожна Н. Засіб відтворення безеквівалентної лексики н перекладі (на матеріалі перекладу «Шантарам» Г.Д. Робертса. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Вип. 846, 2023. С. 34–43.
5. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2003. 153 с.
6. Волошина А.В. Безеквівалентна лексика близькоспоріднених мов: проблема семантичної. *Наукові записки*. Випуск XXVI. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. С.56–64.
7. Гаврилова І.М., Атанасова О.А. Переклад безеквівалентної лексики на матеріалі казок Братів Грімм. *Закарпатські філологічні студії*. Вип.14, т. 2, 2020. С. 96–102.
8. Гаргаєва О.В. Проблема класифікації безеквівалентної лексики у сучасному мовознавстві. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Вип. 53, 2015. С.52–54.
9. Грон Ю.Г. Проблеми перекладу реалій як одиниць безеквівалентної лексики в детективному жанрі. *LANGUAGE: Codification, Competence*,

*Communication*. Вип. 1(4), 2021. С. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.24025/2707-0573.1\(4\).2021.232887](https://doi.org/10.24025/2707-0573.1(4).2021.232887).

10. Етнолінгвістика: українська мова: навч. посіб. / П. Ю. Гриценко, Н. О. Руснак, Ю. М. Руснак, І. М. Струк. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 432 с.

11. Жулавська, О.О. Переклад: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. Суми: СумДУ, 2017. 133 с.

12. Зорівчак Р. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) : монографія. Львів: Вид-во при ЛНУ, 1989. 216 с.

13. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д., Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.

14. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства : підручник. 2-ге вид. Київ , 2008. 368с.

15. Кочерган М. П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. *Проблеми зіставної семантики* : матеріали Міжнар. наук. конф. з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 2009р. Київ, 2009. С. 42–45.

16. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник. 2.вид., випр. і доп. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с.

17. Красуля А.В., Миклащук В.П. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні Ігри»). *Нова філологія*. 2020. № 80. Т. 1. С. 299–305.

18. Кушина Н.І. Міжмовні та міжкультурні проблеми сучасного перекладу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 2, 2014. С. 73–77.

19. Лісна М.І. Безеквівалентність як об'єкт теорії перекладу та двомовної лексикографії. *Журнал Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна*. Серія «Філологія». 71(1127), 2015. С. 59–63.

20. Руденко Т.А., Гаврилова І.М. Специфіка перекладу безеквівалентної лексики в німецькій мові. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія «Філологічні науки». Мовознавство, № 12, 2019. С. 193–197.

21. Савицька Л. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження*, 2013. Вип. 35. С. 252–257.

22. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. С. 170–192.

23. Швачко С.О. Чинники лакуарності у модусах мови, мовленні та мовленнєвій поведінці. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 6(331). С. 5–11.

24. Щеголева Т.Л. Способи перекладу безеквівалентної лексики в текстах американської преси. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, серія «Філологія». Вип. 21, 2016. С. 139–142.

25. Яблочнікова О.В. Особливості перекладу безеквівалентної лексики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, серія «Філологічна». Вип. 59, 2015. С.249–251.

26. Aiwei Shi. Accommodation in Translation. *Translation Journal*. Vol. 8(3), 2004 (online). URL: <https://translationjournal.net/journal/29accom.htm>.

27. Augustyn, Prisca. No Dictionaries in the Classroom: Translation Equivalents and Vocabulary Acquisition. *International Journal of Lexicography*, Vol. 26 (3), 2013, pp. 362–385, DOI: <https://doi.org/10.1093/ijl/ect017>.

28. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. New York: Routledge, 2018. 390 p.

29. Ischuk N., Neholuik Yu. Translating English non-equivalent economic lexis into Ukrainian. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 40. С.130–142.

30. Muhammad Hasyim, Prasuri Kuswarini, Kaharuddin. Semiotic model for equivalence and non-equivalence in translation. *Humanities & Social Sciences Reviews*. Vol 8, No 3, 2020, pp. 381-391. DOI: <https://doi.org/10.18510/hssr.2020.8341>.

31. Richard M. Hogg, Norman Francis Blake, Roger Lass, R. W. Burchfield. Cambridge University Press, 1992. 796 p.

32. Romaniuk O.M. Lexical and semantical transformations applied in the Ray Bradbury's short stories. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2019 № 40 (3). С.87–90.

33. Shim-In, Zhang. A study of equivalence and non-equivalence in selected areas of English and Chinese lexis. Canberra College of Advanced Education, 1983. 110 p.

34. Yemelyanova O., Baranova S., Kobyakova I. Genre and stylistic markers of Ukrainian folk jokes. *The European Journal of Humour Research*. 2023. № 11(4). P. 14–30. DOI: <https://doi.org/10.7592/EJHR.2023.11.4.868>.

35. Yemelyanova O., Chudnivets A. Peculiarities of the translation of a non-equivalent lexicon (based on Cruel Prince by Holly Black). *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 25-26 квітня 2024*. Суми: СДУ, 2024, С. 60-64.

36. Yemelyanova O. V., Chudnivets A. O. Variability of phraseological units in the British and American English and methods of their translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2022. № 57. С. 45-48. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.11>.

37. Тесля І. Особливості перекладу безеквівалентної лексики. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2797> (Дата звернення: 15.09.2024).

38. Ткаченко Ю. Особливості класифікації реалій та виявлення їх аксіологічного потенціалу. URL: <https://naub.oa.edu.ua/osoblyvosti-klasyfikatsiyi-realij-ta-v/> (Дата звернення: 20.09.2024).

39. Тупиця О., Зімакова Л. Безеквівалентна лексика: проблеми визначення. URL: [https://dspu.edu.ua/native\\_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-34.pdf](https://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-34.pdf) (Дата звернення: 01.06.2024).

### СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

40. Англійсько-українські словники / упоряд. А. Рисін, В. Старко та ін. 2011–2020. URL: <https://e2u.org.ua>

41. Онлайн Тлумачний словник. URL: <https://slovnyk.ua/>

42. Online Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

43. Online Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>

44. Online Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

45. Жорстокий принц / Голлі Блек ; пер. з англ. М. Пухлій. Х. : Віват, 2020. 400 с.

46. Королева порожнечі / Голлі Блек ; пер. з англ. М. Пухлій. Х. : Віват, 2020. 320 с.

47. Лихий король / Голлі Блек ; пер. з англ. М. Пухлій. Х. : Віват, 2020. 336 с.

48. Як король Ельфгейму зненавидів оповідки / Голлі Блек ; пер. з англ. М. Пухлій. Х. : Віват, 2022. 160 с.



49. Black, Holly. How the King of Elfhame Learned to Hate Stories. New York : Little, Brown and Company, 2020. 192 p.

50. Black, Holly. The Cruel Prince. New York : Little, Brown and Company, 2018. 384 p.

51. Black, Holly. The Queen of Nothing / Holly Black. New York : Little, Brown and Company, 2019. 320 p

52. Black, Holly. The Wicked King / Holly Black. New York : Little, Brown and Company, 2019. 336 p.

53. The Washington Post. Make every day Pancake Day with these pancake recipes. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/food/wp/2015/02/17/make-every-day-pancake-day-with-these-pancake-recipes/> (Дата звернення: 24.11.2024).

54. The Washington Post. Want to reduce food waste at Thanksgiving? Cook less. URL: <https://www.washingtonpost.com/food/2024/11/21/thanksgiving-food-waste-tips/> (Дата звернення: 24.11.2024).

## SUMMARY

The master thesis highlights the concept of the non-equivalent lexicon, focusing on its definitions, classifications, and methods of translation. The research studies the challenges posed by such lexical units in cross-linguistic communication and explores strategies employed by translators to render this non-equivalent vocabulary effectively.

The purpose of the study is to study the concept of “non-equivalent vocabulary”, investigate the problems associated with its translation, and analyze the novels of the *Folk of the Air* series for the presence of non-equivalent vocabulary and its Ukrainian translation.

The paper considers the significance of non-equivalent lexicon in translation studies, emphasizing its relevance in linguistic, cultural, and social contexts. The main objective of this research is to provide an exhaustive analysis of non-equivalent lexical units and their treatment in Ukrainian of the novel under discussion’s translation. The objectives of the study are:

- 1) study of existing literature on the topic;
- 2) establishment of the basic concept of “non-equivalent vocabulary”, identification of existing classifications;
- 3) systematization of non-equivalent vocabulary of the analyzed novel by classification and by thematic groups;
- 4) analysis of methods of translating non-equivalent vocabulary, examination of the reasons behind the emergence of a non-equivalent lexicon and analysis of the existing translation methods for its representation in the target text.

The present paper concentrates on the non-equivalent lexicon of the Holly Black novels from the *Folk of the Air* series that includes such novels as *Cruel Prince*, *Wicked King*, *Queen of Nothing*, *How the King of Elfhame Learned to Hate Stories*, and the

translation techniques used by the translator M. Puhlii to reproduce them in the Ukrainian language.

The methodological base of the study covers the following research methods, which made it possible to fulfill the set scientific tasks:

1) the method of inductive and deductive analysis and synthesis for theoretical generalization, elucidation of patterns and concluding;

2) the component analysis method determines the non-equivalent vocabulary, the pragmatic function, and the semantic structure of the identified lexicon of the novels under discussion;

3) the method of continuous sampling to select relevant material;

4) the method of operation, classification and systematization to systematize the identified non-equivalent words and their translation equivalents;

5) the comparative analysis to compare the variants of reproduction of the non-equivalent vocabulary in Holly Black's novels from the *Folk of the Air* series.

In the modern world, internationalization and globalization increasingly require the translation of texts of various types and fields of activity. There are cases when concepts, phrases or terms that have uniqueness and importance in the source text are impossible or very difficult to reproduce in another language without losing meaning. These are the non-equivalent units that translators have to learn how to translate.

The thesis rests on recent research in linguistic relativity and translation studies, defining non-equivalent lexicon as lexical items in the source text that lack direct counterparts in the target text due to cultural, conceptual, or linguistic disparities. Previous studies by scholars such as M. Kocherhan, M. Baker, R. Zorivchak have indicated that non-equivalence often arises from unique cultural practices, geographical features, or language-specific conceptualizations.

Previous studies by O. Shvachko, I. Loshchenova, V. Nikishyna, and M. Kocherhan have indicated that the concept of “non-equivalent vocabulary” can be

equated with the concept of “lacunae”. The paper considers several other terms in the academic literature, that have the same or similar meanings. For example, the term “realias” is also compared with the term “non-equivalent vocabulary”. Realia has been identified as a variable category associated with the process of predominantly binary comparison of languages at the lexical and phraseological levels.

The study gives special attention to the determination of the key term “non-equivalent lexicon” as it is aligned with and compared to the linguistic term “exoticism”. The results of the relevant literature exploration define exoticism as words that are used to describe exotic or unusual things, phenomena, places or cultures, and can be part of the equivalent vocabulary, but not necessarily. We stress that although they do not have any exact foreign language equivalents and require a unique approach to translation, they are slightly different from the non-equivalent vocabulary. Exoticisms are similar to barbarisms in their functions and are used to create a certain atmosphere or image in the text.

The following chapter considers the fact that due to the wide range of non-equivalent lexicon and the need for a single interpretation, translators face challenges trying to classify non-equivalent lexicon. Several scholars have tried to propose approaches to classify this lexicon. By analysing the most common views, the paper presents the following results. The typical approach is to classify non-equivalent vocabulary into the following categories: 1) cultural lacunas, i.e. cultural realias of a certain nation, 2) absent words in the target language which are needed to denote concepts that exist only in certain cultures and societies and that should be conveyed in one word, 3) absence of words due to linguistic reasons.

The paper gives a detailed analysis of the issue of topical groups of the non-equivalent lexicon and their importance in the translation process and research. The properties of topical groups organization in the fantasy genre have been investigated. From the findings, we found various approaches to grouping by topics considering non-

equivalent units in the fantasy genre. Thus, we have determined that the topical grouping of our case study material includes the following topical groups: nominations of characters, nominations of the races and magical creatures, names of fictional worlds, locations, places of action, nominations of magical items and abilities, and nominations of social institutions and political structures.

The reproduction process of a non-equivalent lexicon using the target language is undoubtedly a complicated process. The paper examines the problem of conveying cultural nuances and emotional connotations while maintaining equivalence. It is noted that absolute equivalence is rarely achievable, prompting translators to employ creative strategies to approximate the meaning. In their scientific works, researchers try to outline the reasons for problems in translating non-equivalent units. By analyzing the previous studies we indicated that the problems while translating the non-equivalent vocabulary arise from the following main reasons: cultural differences and cultural context, the existence of metaphors and idioms, terminology and technical vocabulary, polysemy and synonyms, sentence structure and language in general are different, semantic differences or linguistic economy, the stylistic differences in expressiveness.

The process of reproducing realias through the target language can be achieved through the use of various translation transformations. In the framework of our research, we described the translation transformations which are the most suitable for denoting non-equivalent vocabulary. Thus, they are the following transformations: synonymous substitution, descriptive translation, transcoding, compression, decompression, word-to-word translation, generalization, concretization, sense development, transposition, and contextual substitution.

In addition to the problem of reproducing a non-equivalent lexicon, the question of the translator's strategies in terms of preserving cultural originality also arises. The scholars believe that when translating texts containing non-equivalent vocabulary, the translator can use various translation strategies aimed at the preservation of the cultural

and specific background of the lexicon. The following strategies have been indicated: translation using a more general word (superordinate), translation using a neutral/less expressive word, cultural substitution, translation using a borrowed word or a borrowed word accompanied by an explanation, paraphrasing using a related word, paraphrasing using unrelated words, omissions, and illustrations.

The present research is based on analyzing the translation techniques used by the translator M. Puhlii in translating the novels of the *Folk of the Air* series by the English author Holly Black. After analyzing a sample of non-equivalent lexicon found in the text and cases of their translation, the study classifies the identified passages by the previously mentioned classification.

The paper proposes a new approach to analyzing non-equivalent lexicon by combining cultural, thematic, and functional perspectives. The findings suggest that successful translation requires a careful balance between staying true to the source text and ensuring clarity and naturalness in the target language.

The properties of translation into Ukrainian of non-equivalent vocabulary were explored as well. To sum up the findings, we should state that, in general, the cases of non-equivalence in the fantasy genre have been reproduced by means of lexical semantic transformations such as transcoding, synonymous substitution, word-to-word translation, compression, decompression, transposition or a combination of these. It was noted that the most common translation transformation was the word-to-word translation, or calque translation in some literature.

The results of the study show that in the novels of the *Folk of the Air* series, there are more examples of cultural lacunas due to the vast usage of a wide range of proper names, characters' names, and other various fantasy realias. The non-equivalent vocabulary, which refers to the category "absence of words due to linguistic reasons", is in second place considering the non-equivalent lexicon from Holly Black's novels. The absent words in the target language, which are needed to denote concepts that exist only

in certain cultures and societies and that should be conveyed in one word, are the fewest in the novels under discussion. It was found that this may be due to the fact that non-equivalence is most often due not to the limitations of the language system itself, but to cultural, social, historical and geographical differences. Languages have the means to describe any concepts, but if a certain object or phenomenon is not part of the realities of culture, the language may not have a separate word for it.

Studying the properties of the non-equivalent lexicon translation gave the possibility of indicating the most useful ways to translate non-equivalent vocabulary. From the findings, in the novels under discussion, the translator most often resorted to word-to-word translation since it is used to ensure accuracy, adaptation and preservation of the style of the original text. In other cases, the translator resorted to other translation methods, namely modulation, addition, transcoding, synonymous substitution, and transposition. The second most used method is transcoding. Modulation and synonymous substitution, although used less often than previous transformations, were found to be useful techniques in the context of conveying the meaning of non-equivalent units in the fantasy genre.

To sum up, the results of the study show that a non-equivalent lexicon represents a critical challenge in translation, reflecting deep cultural and linguistic differences between languages. The classification of such lexicon enables translators to identify the source of non-equivalence and choose the most appropriate strategies for their translation. From the findings, it is evident that non-equivalent terms can enrich the target language when treated thoughtfully, contributing to cultural exchange and mutual understanding.

The recommendations made as a result of this study have been implemented in the developing translator training programs focused on a non-equivalent lexicon and creating glossaries for specific genres like fantasy. Further study may lead to the development of more nuanced translation strategies for genre-specific lexicon, for example, particularly in detective literature.